

SAKARYA ÜNİVERSİTESİ

**İLÂHİYAT FAKÜLTESİ
D E R G İ S İ**

Yıl : 1996

Sayı : 1

NÜBÜVVET'E DAİR İKİ MESELE NEBİ İLE RASUL ARASINDAKİ FARK ve KADIN'IN PEYGAMBERLİĞİ

Yrd. Doç. Dr. Hüdaverdi ADAM*

Peygamberlik, yani Nübüvvet meselesi kelâmda nakil yoluyla elde edilen "*Sem'iyât*" kısmına girer.

Din, Peygamber vasıtasıyla insanlığa tebliğ edildiği için Nübüvvet müessesesi üzerine inşâ edilmiştir.

İlk dönem kelâm kitaplarında fazlaca bir yer tutmayan Nübüvvet meselesi, daha sonradan iç ve dış âmillerin etkisiyle fazlaca bahis konusu olmaya başlamıştır.

Peygamberlik müessesesine olan ihtiyaç son derece açıktır. Çünkü kâmil mânâda Allah'a iman ancak onların rehberliği ile mümkündür. Vahiy olmadan aklın tek başına doğrulara ulaşması imkân dışıdır. Buna en güzel misâl Hz. İbrâhim'in aklı ile Allah'ı aramasıdır. Önce yıldızları, ayı ve güneşi ilâh olarak düşünen Hz. İbrâhim, ancak kalbine doğan hidâyet güneşi ile Alemlerin Rabbi'ne yönelmiştir¹.

İnsanlığın tekâmülü ancak Nebîler'in eliyle olmuştur. Peygamberler olmasaydı, insanlık medeniyeti kuramaz, düzenli hayata geçemez ve ilimlerde ilerleyemezdi. Peygamberler gösterdikleri mu'cizelerle aynı zamanda ilimlerin nihâî hudutlarını da çizmişlerdir. Bundan dolayı Peygamberler'in her biri değişik bir sanat dalında "*Pîr*" olarak kabul edilmiştir.

Fitrî olarak hudut altına alınmayan insanın gazab, şehvet ve akıl

* SAÜ İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi, Dekan yardımcısı

¹ *En'âm Sûresi*, 75-83

duygusu, Peygamberler'in getirdiği hükümlerle sınır altına alınmış, beşer, kuvve-i aklıyye'de "*hikmet'i*", kuvvet-i gadabiyye'de "*şecaat'i*", kuvve-i şehaviyye'de "*iffet'i*" ancak onlar vasıtasıyla yakalayabilmiş, hikmet, iffet ve şecaat üçgeninde insan olmanın hazzına erebilmiştir.

İnsan, kendi aklıyla bir yaratıcı düşüncesine ulaşsa bile ona nasıl ibadette ve kullukta bulunacağını ancak Peygamberler vasıtasıyla öğrenebilecektir. Dolayısıyla sevap ve günah hudutları Peygamberler eliyle çizilmiş, saâdet veya şekâvete giden yollar onlar eliyle gösterilmiştir.

Ehl-i Sünnet, Allah'ın Peygamber göndermesini O'nun bir rahmeti, fazlı ve ihsanı olarak görür. Allah, İçlerinden elçi olarak seçtiği Paygamberleri vasıtasıyla insanlara hitâb etmiştir. Peygamberler O'nun kelâmını insanlara bildirmiş ve ma'rifet yollarını onlara öğretmişlerdir. Bundan dolayı Peygamberler olmasaydı insanlar lâıyk olduğu şekilde Cenâb-ı Hakk'ı bilemezlerdi.

Ehl-i Sünnet'i oluşturan Mâturîdî ve Eş'arî Mezhebi'nin Nübüvvet konusundaki görüşleri temelde aynı olmakla birlikte ayrıldıkları bazı meseleler de yok değildir. Kadının Peygamberliği konusunda onlar farklı düşünmektedirler. Mâturîdîler'in "*Peygamber ancak erkeklerden olur.*" demesine karşılık Eş'arîler, kadınların da Peygamber olabileceğini benimser. Onlar, Hz. Mûsâ'nın annesine vahyedilmesi ve Hz. Meryem'le ilgili âyet-i kerîmelerden hareketle, Hz. Havva, Hz. Sâra, Hz. Hacer, Hz. Mûsâ'nın annesi, Fir'avn'ın hanımı Asiye ile Hz. Meryem'in Peygamber olduklarını ileri sürerler.

Bu ihtilâf doğrultusunda biz bu çalışmamızda, kadının Peygamberliği meselesi ile birlikte, ihtilâflı konulardan biri olan Nebî ve Rasûl arasındaki farkı da ele alacağız. Nebî ile Rasûl arasında fark bulunup-bulunmadığı husûsu mezheplerin de üstünde ilim adamlarının farklı görüşler ileri sürdükleri bir konu durumunda görünüyor. Ama önce, Peygamberliğin şartları, Peygamberler'in vazifeleri, Peygamberler'in özellikleri ve sıfatları gibi Nübüvvet'le ilgili birkaç husûsu hatırlamada fayda var. Önce onları görelim.

PEYGAMBERLİĞİN ŞARTLARI

Peygamberlik ihtiyarî ve kesbî bir makam ve rütbe olmadığı gibi insanların seçmesi ve tayiniyle de kimse isteyerek, arzu ederek ve çalışarak Peygamber olamaz. Çünkü Peygamberlik pek çok delille sabit

olduğu şekliyle² Allah'ın kulları içinden birini seçmesi (istifâ) ile olur. Ancak Allah'ın seçtiği Peygamberler'de temel bazı özellikler vardır ki bunlar hepsinde bulunur. Bunları maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz.

1-İNSAN OLMAK

İnsan kelimesinin aslı "*İNAS*" (الانسان)'dır ki o da "*İbsar*" (الابصار) bakma, görme anlamındadır. Bundan dolayı insana kendisiyle ünsiyet olunan yani görünen anlamında "*İNS*" (الانسي) denilir.

Cin'e de kendisiyle ünsiyet olunmayan yani görünmeyen anlamında "*CİN*" denilir. İnsan kelimesiyle Hz. Adem; insan oğulları ile de Adem oğulları kastolunur. İster kadın, ister erkek olsun hepsine birden insan denilir³.

İnsan'a insan denmesinin sebebi bazısının bazısına ünsiyeti sebebiyle insaniyetin devam etmesidir. Bundan dolayı "*İnsan her ülfet ettiğine ünsiyet eder.*" denilmiştir.

Râgıb el-İsfehânî, insanın (الفعالان) vezninden geldiğini belirterek, aslının (الانسان) olduğunu, çünkü kendisinden ahd (söz) alındığı halde unuttuğunu belirtir⁴.

Bu şarta delil olarak "*Allah (birbirinden gelme bir nesil olarak) Adem'i, Nûh'u, İbrâhim'i, ailesi ile İmrân ailesini seçip, âlemlere üstün kıldı.*"⁵ âyet-i kerîmesi gösterilebilir.

Bazı müfessirler'e göre, "*seçip, âlemlere üstün kılma*" "*Peygamber olarak seçme*"⁶ dir. Bu, Risâlet işinde onlara ortak olan meleklerin elçiliği⁷ değildir. Melekler, şeriatı tebliğde Allah ile Nebîler'i arasında elçidirler⁸. Meleklerden beşer için bir Peygamber olamaz. Zîrâ Nübüvvet Adem oğulları'na hasredilmiştir⁹.

Melekler, Allah'a ibadet edecek bir fitrat üzere yaratıldıkları için

² Yûsuf Sûresi, 6; A'râf Sûresi, 144

³ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, "انسي" maddesi, 6/10-18

⁴ Râgıb el-İsfehânî, *el-Müfredât fi ğaribi'l-Kur'ân*, 28

⁵ Al-i İmran Sûresi, 33

⁶ Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 3/132

⁷ Hâc Sûresi, 75

⁸ Beycûrî, *Şerhu Cevherâtü't-Tevhîd* (Tuhfetü'l-Mürîd), 8

⁹ Ankebût Sûresi, 27; Hadîd Sûresi, 26

kendilerine bir Nebî ve Rasûl gönderilerek nefislerini ıslah etmelerine ihtiyaçları yoktur.

Cinler ise, Allah (c.c.) hangisinin amelinin daha güzel olduğunu görmek ve göstermek, yani imtihan etmek için yaratmıştır. Allah (c.c.) onları da insanlar gibi ancak ve ancak kendisine ibadet etsinler diye yaratmıştır. Bu durumuyla onlara bir Peygamber gönderilmesi ihtiyacı açıktır.

Yalnız Allahu Teâlâ, onları insanlardan farklı bazı özelliklerle yaratmıştır. Meselâ cinler, bir yerden bir yere serî bir şekilde intikâl ederler, serî bir şekilde hareket edebilirler. İnsanları görebilirler ve konuşmalarını duyabilirler. Fakat insanlar onları normal şartlarda göremezler. Cenâb-ı Hakk bunu "*O ve yandaşları, sizin onları göremeyeceğiniz yerden sizi görürler.*"¹⁰ şeklinde ifâde buyurur.

Bu durumda onlar, insanlardan gelen Peygamberler'i görüp dinler ve onun getirdiği şerîata tâbi olabilirler. Peygamber'i dinleyenler, dinlemeyenleri uyarırlar. Böylece inkâr etmeleri halinde aleyhlerine bir delil sabit olmuş olur.

Burada belki Cenâb-ı Hakk'ın "*Ey Cin ve İns topluluğu! İçinizden size âyetlerimizi anlatan ve bu günle karşılaşacağınıza dair sizi uyaran Peygamberler gelmedi mi!*" (denilince) derler ki: '*Kendi aleyhimize şahitlik ederiz.*' Dünya hayatı onları aldattı ve kâfir olduklarına dair kendi aleyhlerine şahitlik ettiler."¹¹ buyurmasından Cinlerden de Peygamber geldiği akla gelebilir. Ancak müfessirler bu âyet-i kerîmede geçen "*sizden*" (منكم) sözü ile şu mânâları anlamışlardır.

1- Bununla (insandan olan) Nebîler'i dinleyip kavimlerine tebliğ götüren, onları inzâr eden (korkutan) ve dinledikleri hidâyete kavimlerini davet eden Cinler kastolunmaktadır. Yani onlar bu anlamda "*Rasûlü'r-Rusûl*" yani Rasûllerin elçileridirler¹².

2- Hitapta, erkeğin (müzekker) kadına (müennes) galip geldiği gibi insan âlemi cin âlemine galip gelmiştir. Yani burada (منكم) "*sizden*" sözü ile insanlar kastolunmuşlardır.¹³ Bundan dolayı İbn Abbas, İmam

¹⁰ A'râf Sûresi, 27

¹¹ En'âm Sûresi, 130

¹² Zemahşerî, el-Keşşâf, 2/39; Kurtubî, el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'âni'l-Kerîm, 7/86; Beycûrî, Şerhu Cevherâtü't-Tevhîd (Tuhfetü'l-Mürîd), 8

¹³ Kurtubî, el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'âni'l-Kerîm, 7/85, 86

Mücahid ve Hasanü'l-Basrî gibi selef âlimleri cinlerden Peygamber gelmesini kabul etmemişlerdir¹⁴.

2- PEYGAMBER'İN HÜR OLMASIDIR

Zirâ, kölelik noksan bir sıfattır ve Nübüvvet makamına lâyık değildir. Çünkü insanlar kölelikle vasıflanan birine uymaktan ve O'nun kendilerine imam ve kumandan olmasından istinkâf ederler, çekinirler. Aynı zamanda köle, kendine has zamanından tasarruf edemeyeceğinden onun zaman ayırması ve gayretine vâbeste bulunan Peygamberlik meşakkatine katlanamaz¹⁵.

Bu şarta delil olarak Buhârî'nin İbn Abbas'dan rivayet ettiği hadîs-i şerif gösterilebilir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Hirakl'e elçi gönderdiği zaman Ebû Süfyan ticaret için Şam'dadır. Hirakl, Ebû Süfyan'ı çağırır ve ona Peygamber Efendimiz (s.a.v.) hakkında sorular sorar. Sorduğu ilk soru Efendimiz'in Nesebi ile ilgilidir. Ebû Süfyan "O, aramızda güzel nesep sahibidir, asildir, soyludur." diye cevap verir. Sonunda Hirakl, Ebû Süfyan'a "Sana O'nun Nesebinden sordum. Sen aramızda güzel bir nesep sahibi, asil ve soylu olduğunu belirttin. Bütün Peygamberler öyledir." der¹⁶.

İbn Hâcer, Hirakl'in bunu haber vermesinin geçmiş kitaplarda mukarrer olan ilimden kaynaklandığını belirtir¹⁷.

Kur'ân-ı Kerîm'de bahsi geçen Peygamberler'in hasep ve nesep (asâlet ve şeref) sahibi oldukları anlatılıyor. Hz. Lokman hakkında öne sürülen aksi durum bu meseleyi cerhetmez. Zirâ onun Peygamber olma ihtimali azdır¹⁸. Çoğunluğun kanâatine göre o, sâlih bir kişidir ama Nebî değildir¹⁹.

¹⁴ İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Müeyesser fî İlmi't-Tefsîr*, 4/295; Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'âni'l-Kerîm*, 7/86; İbn Hâcer (el Askalânî), *Fethu'l-Bârî*, 6/471, 473, 474; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 13/68

¹⁵ Sefârâyînî, (Muhammed İbn Ahmed İbn Sâlim) *Levâmiu'l-Envârî'l-Behiyye ve Sevâtiu'l-esrârî'l-Eseriyye li-Şerhî Dürriati'l-Mudiyye fî akdi'l-Fırkati'l-Mardiyye*, 2/265, 2. baskı, 1402/1981

¹⁶ Buhârî, *Sahîh*, *Kitâbu Keyfe kane bedee'l-Vahy*, 1/5,6; Müslim, *Sahîh*, *Kitâbu'l-Cihâd ve's-Seyr*, *Bâbu Kitâbu'n-Nebiyy*, 3/1393-1397; Ahmed İbn Hanbel, 1/262, 263

¹⁷ İbn Hâcer, *Fethu'l-Bârî*, 1/36

¹⁸ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 6/337

¹⁹ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 6/336; Beycûrî, *Şerhu Cevherâtü't-Tevhid*, 8; İbn Âşûr (Şeyh Muhammed Tâhir İbn Âşûr), *Tefsîru't-Tahrîr ve't-Tenvîr*, 21/149,

İbn Kesîr, Hz. Lokman'ın Nebî olmadığının açık olduğunu, zîrâ köleliğin Nübüvvet'e zıt olduğunu belirttiikten sonra, "*Çünkü Peygamberler kavimlerinin en soylularından gönderilirler. Bundan dolayı Cumhur-u Selef'e göre Hz. Lokman Nübüvvet değildir.*" ²⁰ der. Hz. Yûsufun satılarak bir müddet köle olarak kalması burada misâl gösterilemez. Zîrâ o, aslen hürdür, asil oğlu asil oğlu asil oğlu asildir. Çünkü Allah'ın insanlar içinden seçip âlemlere üstün kıldığı bir zürriyetten gelmektedir.

3 ve 4- AKILLI VE BÜLÛĞ'A ERMİŞ OLMALARI (Akıl ve Bülûğ)

Bu iki şart mükellefiyet için mutlaka gereklidir. En küçük bir işe memur edilenler de bile bu iki şartın bulunması elzemdir. Akıllı ve bülûğa ermemiş kişinin işlerini deruhte etmek için işlerini görececek bir başkasına ihtiyacı vardır. Kur'ân-ı Kerîm'de Allah (c.c.) "*Allah'ın geçinmenize dayanak kıldığı mallarınızı akli ermeyenlere (sefihlere) vermeyin. O mallarla onları besleyin, giydirin ve onlara güzel söz söyleyin.*" buyurur ²¹.

Ayette geçen sefih, "*Bülûğ çağına varmayan veya bülûğ olupta akli olmayan yani reşit olmayan*" anlamına gelir. Onlara malların verilmemesi, mallar üzerinde güzel tasarrufta bulunamayacaklarından dolayıdır. Onlar, amellerinin muhasebesini yapabilecek durumda olmadıkları gibi tasarruflarından hesap verecek durumda da değillerdir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) uyanıncaya kadar uyuyanın, bülûğa erinceye kadar çocuğun, akli başına gelinceye kadar mecnûnun, (bir cinayette bunayanın) işlediği amellerinden dolayı günah yazılmadığını, onlar üzerinden "*kalemin kaldırıldığını*" haber verir ²².

Bâliğ ve akıllı olmayanın şer'î tasarrufta bulunması sahih (geçerli ve doğru) değildir. Böyle biri nasıl olurda insanlara imamlık, rehberlik, müşşidlik ve muallimlik yapar, yol gösterebilir. Halbuki onlar Allah katında hüccet olması için Mübeşşir ve Münzir (müjdeleyici ve korkutucu) ²³, ümmetleri için şahiddirler. ²⁴ Bundan dolayı da onlar

Dâru't-Tûnusiyye, 1984

²⁰ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 6/337

²¹ *Nisâ Sûresi*, 5

²² Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, 6/100,101; Tirmizî, *Sünen*, 4/32; Buhârî, 8/204, 205; İbn Hâcer, *Fethu'l-Bârî*, 12/121

²³ *Nisâ Sûresi*, 165

insanlığın zirvesindedirler. Onlar olgunlaşmadan Allah Peygamberler'e vahiy göndermemiş ve vahyi ancak erkeklere (adamlara) gönderdiğini beyân buyurmuştur²⁵. Bizim aklımız onları idrak ettiği şeyleri anlamaya yetmez²⁶. Bunun için Kurtubî, insanlığa ait sıfatların en mükemmel bir şekilde Nebîler'de toplandığını, kendi aralarında derecelerinin de farklı olduğunu ifade eder²⁷.

5- PEYGAMBERLER'İN ÖLÜMLÜ OLMASI

Nübüvvet (Peygamberlik) sahibini beşeriyetten (insan olmadan) çıkarmaz. Fakat bazı insanlar, onlara Hristiyanların yaptığı gibi, ölümlü'ye izâfesi mümkün olmayan (Allah'ın oğlu olma gibi) şeyler izâfe etmişlerdir²⁸. Allahu Teâlâ; Peygamberler'in bâkî ve dâimî olmadıklarını ifade sadedinde **"Muhammed (s.a.v.) ancak bir Peygamber'dir. Ondan önce de Peygamberler gelip geçmiştir. Şimdi o ölür yada öldürülürse gerisin geriye (eski dininize) mi döneceksiniz! Kim (böyle) geri dönerse, Allah'a hiçbir şekilde zarar vermiş olmayacaktır. Allah şükredenleri mükâfatlandıracaktır."**²⁹ buyurur.

Nebîler'in en faziletlisi olan Hz. Muhammed (s.a.v.)'in ölümünü te'yîd ederek Cenâb-ı Hakk **"(Habibim) Muhakkak sen de öleceksin, onlar da ölecekler. Sonra (da) şüphesiz, siz de kıyamet günü, Rabbi'nizin huzurunda dâvâlaşacaksınız."**³⁰; **"Biz senden önce de hiç bir beşere ebedilik vermedik. Şimdi sen ölürsen, sanki onlar ebedî mi kalacaklar?"**³¹ buyurur.

Ölümün beşer için umûmî bir kanun ve istisnâ kabul etmeyen bir gerçek olduğunu Cenâb-ı Hakk **"Her canlı ölümü tadar."**³², **"Yeryüzünde bulunan her canlı yok olacak. Ancak azamet ve ikram"**

²⁴ Nisâ Sûresi, 41; Nahl Sûresi, 89

²⁵ Yûsuf Sûresi, 109; Nahl Sûresi, 43

²⁶ Bunu beyân sadedinde Efendimiz bir hadis-i şeriflerinde "Benim bildiğimi bilseydiniz çok ağlar, az gülerdiniz" buyururlar. (Buhârî, Sahîh, Kitâbu'l-Kusûf, 2/42,43; Müslim, Sahîh, Kitâbu'l-Kusûf, 2/618; İmam Malik, Muvatta', Kitâbu Salâti'l-Kusûf, 1/186)

²⁷ Kurtubî, el-A'lâm, 238

²⁸ Kurtubî, el-A'lâm, 238

²⁹ Al-i İmran Sûresi, 144

³⁰ Zümer Sûresi, 30-31

³¹ Enbiyâ Sûresi, 34

³² Enbiyâ Sûresi, 35

sahibi Rabbi'nin zâtı bâkî kalacak."³³ buyurarak belirtir.

Ayet-i kerîmelerin ifâde ettiği şekilde Bekâ, sadece ve sadece Allah içindir. O'nun dışında her canlı ölümlüdür ve ölümü tadacaktır.

6- PEYGAMBER'İN ŞEHİRLİ (EHLÜ'L-KURA) OLMASI

Bunu söyleyenlerin dayandıkları en önemli delil "Senden önce de şehirler halkından kendilerine vahyettiğimiz erkeklerden başkasını Peygamber göndermedik."³⁴ âyet-i kerîmesidir.

Ayetin zâhirinden anlaşılan Cenâb-ı Hakk'ın Peygamberler'ini ancak şehir halkından gönderdiği'dir. Bu konuda Hz. Hasan ve Katâde'den gelen bir rivayette vardır³⁵.

Bunun sebebi olarak, şehir halkının daha bilgili ve daha yumuşak olduğu, bâdiyelerde (şehir, köy ve kasaba dışında, içtimâî hayatı olmayan bölgeler) yaşayanlarda cehalet ve katliğin hâkim olduğu³⁶ ifâde edilmektedir. Fakat bu görüşe katılmak mümkün görünmemektedir. Zîrâ, Nübüvvet çalışarak kazanılan ve elde edilen bir makam değildir. Allah Nebîler'ini kulları içinden kendisi seçer. Dolayısıyla onlar Nübüvvet'e dair bir sıfatı kendi gayretleri ile kazanamadıkları gibi; bazı özelliklerin mirasçısı da değillerdir. Allah onları anne rahmine düştükleri andan itibaren bu vazifeye hazırlar. Hatta düşmeden önce onları her türlü kötü şeyden muhafaza eder.

Peygamberler ancak şehirlerden olur düşüncesinden Hz. Ya'kûb (a.s.)'un bâdiyede yaşaması³⁷ göz önünde bulundurulması gerekir. İbn Kesîr, İbn Abbas'dan gelen bir rivayetten yola çıkarak "*Ehl-i Kurâ*" ile maksadın, Nebîler'in "*Sema ehli değil de yer ehli*" yani Adem oğullarından (Ademî) ve yeryüzünde mukîm bulunduğu hususu dikkat çeker³⁸. Buna göre Peygamberler insanlarla birlikte yaşar, insanların

³³ *Rahmân Sûresi*, 26-27

³⁴ *Yûsuf Sûresi*, 109

³⁵ İbn Atıyye, *el-Muharriru'l-Vecîz*, 8/96; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Müeyesser*, 4/295; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 13/68

³⁶ Zemahşerî, *el-Keşşaf*, 2/277; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Müeyesser*, 4/295; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, 4/346; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 13/68

³⁷ *Yûsuf Sûresi*, 100; Zemahşerî, *el-Keşşaf*, 2/276; Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ânî'l-Kerîm*, 9/267; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 13/68

³⁸ *Furkân Sûresi*, 20; *Enbiyâ Sûresi*, 8-9; *Ahkâf Sûresi*, 9; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, 4/346, 5/326, 327; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Müeyesser*, 4/295; Suyûtî, *ed-Dürri'l-Mensûr*, 4/595

arasında bulunurlar. Zaten başka türlü, insanlara örnek olabilmeleri mümkün değildir. Halbuki Peygamberler, hayatın her safhasında ümmetlerine örnek olurlar.

PEYGAMBERLER'İN VAZİFELERİ

Aralarında fark bulunsa bile bütün Peygamberler insanlara Allah'ı tanıtmak için gelmişler ve bihakkın vazifelerini ifâ etmişler, bizzat hayatlarıyla insanlara belli ufuklar kazandırmışlardır. Genel olarak Nebîler'e dikkat edilecek olursa şu hususları gerçekleştirdikleri görülecektir.

1- ALLAH'A ÂZAMÎ KULLUK

Allah insanları kendisine kulluk yapsınlar diye yaratmış,³⁹ Peygamberler ise bu konuda rehberlik yapmışlardır. Böylece insanlara, asıl yaratılış gayelerinin Allah'ı bilip tanıyarak, tanıdıklarını ibadetle göstermek olduğunu öğretmişlerdir. Cenâb-ı Hakk bunu "*Senden önce hiçbir Peygamber göndermedik ki, ona 'Benden başka ilâh yoktur, o halde bana kulluk edin.' diye vahyetmiş olmayalım.*"⁴⁰ diyerek ifâde buyurur.

Peygamberler'in gönderiliş gâyesinin insanları putlardan sakındırarak Allah'a kullukta rehberlik etmek olduğu bir başka âyet-i kerîmede "*Andolsun Biz, 'Allah'a kulluk edin, tağuttan sakının' diye her millete bir Peygamber gönderdik. Allah o insanlardan bir kısmını doğru yola iletti. Onlardan bir kısmı içinde sapıklık hak oldu. Öyleyse Hakk'ı yalanlayanların sonunun nasıl olduğunu yeryüzünde gezinde görün.*"⁴¹ denilerek işaret edilir.

2- DİNİ TEBLİĞ

Eğer Allah bize Peygamberler'ini göndererek emir ve yasaklarını bildirmeseydi, mükellefiyetlerimizi kavrayamaz, helâl ve haramları bilemezdik. Biz bütün bunları Peygamberler vasıtasıyla öğreniyoruz.

Bu gayeyi Cenâb-ı Hakk Kur'ân-ı Kerîm'de "*Onlar (Peygamberler) Allah'ın gönderdiklerini tebliğ ederler ve sadece ondan korkarlar, ondan başka kimseden korkmazlar.*"⁴² şeklinde ifâde buyurur.

³⁹ Zâriyât Sûresi, 56

⁴⁰ Enbiyâ Sûresi, 25

⁴¹ Nahl Sûresi, 36

⁴² Ahzâb Sûresi, 39

Onlar bu gayeyi tahakkuk ettirme yolunda hiç bir fedakârlıktan çekinmedikleri gibi hiç bir şey onları vazifelerini yapmaktan alıkoyamaz. Bu mevzûda Cenâb-ı Hakk Efendimiz'e (s.a.v.) hitâben "*Ey Rasûl, Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğunu hidâyete erdirmez.*"⁴³ buyurur. Böylece Allahu Teâlâ; tebliğin yapılmamasının Risâlet vazifesinin yapılmaması anlamına geldiğini ifâde buyurmuştur.

3- İNSANLARA GÜZEL ÖRNEK OLMAK

Peygamberler dini ve dinin hükümlerini sadece tebliğ etmekle kalmazlar. Aynı zamanda onu hayatlarına bizzat tatbik ederek güzel örnek olurlar. Peygamber'e tâbi olan ümmet de onda gördükleri güzel şeyleri hayatlarına aktarırlar.

Nebîler'in bu fonksiyonunu Cenâb-ı Hakk, kendinden önceki Peygamberler'i isim isim saydıktan sonra; Efendimiz (s.a.v.)'e, onlara uymasını ferman buyurarak belirtir⁴⁴. Peygamber Efendimiz'e bile, kendinden öncekilere uymayı ferman buyuran Cenâb-ı Hakk Peygamber'e uymanın önemini bize "*And olsun, Allah'ı ve ahiret gününü umanlara ve Allah'ı çokça zikredenlere Allah'ın Rasûl'ünde güzel bir örnek vardır.*"⁴⁵ buyurarak anlatır.

Peygamberler sadece ibadette ve ahlakta değil, hayatın bütün ünitelerinde İmam, Lider ve Rehber'dirler. Dolayısıyla hayatın bütün bölümlerinde onlara uymamız lâzımdır. Zîrâ, dünya ve ukbâyı içine alan gerçek hayatta insanlığı Nebîler temsil etmişlerdir.

4- DÜNYA-AHİRET DENGESİNİ KURMA

Peygamberler insanlara muvâzene ve istikâmet getirerek, ifrat ve tefritlerden uzaklaştırmışlardır. Paygamberler vasıtasıyla insanlar, dünya ve ukbâ dengesini kurmuş, birini diğerine feda etmemeyi öğrenmişlerdir. Eğer Allah lütfedipte Peygamber göndermeseydi insanlık akıl ve vicdanla bu dengeyi asla kuramazdı.

Cenâb-ı Hakk Kur'ân-ı Kerîm'de bu dengeyi "*Allah'ın sana verdikleri ile ahiret yurdunun peşinde ol, (ama) dünyadan da nasîbini*

⁴³ Mâide Sûresi, 67

⁴⁴ En'âm Sûresi, 90

⁴⁵ Ahzâb Sûresi, 21

unutma!"⁴⁶ buyurarak anlatır. İnsan bir taraftan Cenâb-ı Hakk'ın nimetlerini⁴⁷ öbür taraftan da o nimetlerin hesabını vereceğini⁴⁸ sürekli hatırlamalı, böylece dengeli bir hayat yaşamalıdır.

Bu denge, insanın bütün hayatına yansımalıdır. Böylece insan bütün üniteleriyle dengeli ve ölçülü yaşamaya muvaffak olabilmelidir.

5- AHİRETTE İNSANLARIN İTİRAZ KAPISINI KAPATMAK

Peygamberler, insanlar kıyamet gününde mükellefiyetleri konusunda Allah'a itiraz etmesinler diye gönderilmişlerdir. Çünkü eğer Allah Peygamber göndermeseydi, insanlar Allah'a karşı mes'ûl ve mükellef olamazlardı. Bunu ortadan kaldırmak için Allah (c.c.) **"Müjdeleyici ve sakındırıcı olarak Peygamberler gönderdik ki, insanların Peygamberler'den sonra Allah'a karşı bir bahaneleri olmasın. Allah Azîz'dir, Hakîm'dir."**⁴⁹ buyurur.

Böylece Peygamberler insanlara her şeti öğretir ve Allah huzurunda itiraz etmelerine mazeret bırakmazlar. Bunu ifâde sadedinde Allah (c.c.) **"Nitekim kendi içinizde size âyetlerimizi okuyan, sizi temizleyen, size kitabı, hikmeti ve bilmediklerinizi öğreten bir elçi gönderdik."**⁵⁰ buyurur.

İnsan burada başı boş olmadığına⁵¹ ve sonuçta Allahu Teâlâ'ya döndürölüp hesaba çekileceğine göre⁵², dikkatli yaşamalıdır. Çünkü bir gün terâzi kurulacak ve kimsenin mazeret ve bahanesine bakılmadan hayatının hesabı istenecektir.

6- ZORLUK VE MEŞAKKATLERE SABIR

Peygamberlik kolay bir vazife değildir. Taşlanmaktan⁵³ sürgün edilmeye⁵⁴ ve hatta öldürülmeye⁵⁵ kadar her şeyi göze almayı gerektirir.

⁴⁶ Kasas Sûresi, 77

⁴⁷ Duhâ Sûresi, 11

⁴⁸ Tekâsur Sûresi, 8

⁴⁹ Nisâ Sûresi, 165

⁵⁰ Bakara Sûresi, 129,151; Âl-i İmran Sûresi, 164; Cum'a Sûresi, 2

⁵¹ Kiyâme Sûresi, 36

⁵² Mü'minûn Sûresi, 115

⁵³ Enbiyâ Sûresi, 68, 70; Ankebût Sûresi, 24; Gâfir Sûresi, 26; Meryem Sûresi, 46; Yâsîn Sûresi, 18, Duhân Sûresi, 20

⁵⁴ Buhârî, Sahîh, 1/4; Matbaatu'l-Âmire, İstanbul, 1315/1897; Müslim, Sahîh, 1/142,

Peygamberler tebliğ vazifelerini ifâde ederlerken karşılıklarına çıkan bütün engelleri sabırla aşır vazifelerini yapmışlardır. Çünkü bu onların en önde gelen vazifesidir⁵⁶. Vazifelerini yapar ve Allah'ın işine karışmazlar. Çünkü kabul ettirmek onların görevi değildir. İnsanlar inanmadıklarında değil, anlatmadıkları zaman sorumludurlar⁵⁷.

PEYGAMBERLER'İN ÖZELLİKLERİ

Hiç bir Peygamber, Peygamber olmak için özel bir gayret sarfetmemiş ve bulunduğu muallâ makamı emeği ve çalışması sonunda ihraz etmemiştir. Allah insanlar içinden kimi murâd buyurmuşsa onu Peygamber olarak seçmiştir.

Tebliğ ettikleri din tamamıyla Allah tarafından verildiği için Peygamberler Allah'a tam teslim olmuşlardır. Bundan dolayı Muhâlif ve Muannidler'in söyledikleri yada yaptıkları hiç bir şey onların Allah'a olan teslimiyetini kıramaz.

Bu şekilde vazife gören Peygamberler'in belki bazı özellikleri vardır. Bunları maddeler halinde kısaca şöyle sıralayabiliriz.

1- HASBİLİK

Peygamberler yaptıkları bu ağır vazife karşılığında maddî-mânevî hiç bir ücret beklemezler. Her Peygamber "*Benim mükâfatım ancak Allah'a aittir.*"⁵⁸ düsturıyla hareket eder. Çünkü onlara bu zorlu vazifeyi gördüren, ne cennet sevdası ne de Cehennem korkusudur. Onlar vazifelerini sadece Allah'ın emri olduğu için yaparlar, neticede onun rızasını beklerler.

Bu mânâyı işaretle Cenâb-ı Hakk "*Sizden ücret istemeyen (karşılık beklemeyen) kimselere tâbi olun.*"⁵⁹ buyurur.

2- İHLAS

Peygamberler, yaptıkları her şeyi Allah için yapmış, terkettiklerini de Allah için terketmişlerdir. Allah için işleme, başlama ve çalışmayı, onun

Kahire, 1374-1375/1955-1956

⁵⁵ Mâ'în Sûresi, 9

⁵⁶ Nahl Sûresi, 35

⁵⁷ Mâide Sûresi, 92, 99; Yâsîn Sûresi, 17; Nisâ Sûresi, 63; Nahl Sûresi, 82; Zuhuruf Sûresi, 40, 83; Kasas Sûresi, 56; Zâriyât Sûresi, 55

⁵⁸ En'âm Sûresi, 90; Hüd Sûresi, 29, 51; Furkan Sûresi, 57; Şuarâ Sûresi, 29, 109, 127, 145, 164, Sebe' Sûresi, 47; Sâd Sûresi, 86

⁵⁹ Yâsîn Sûresi, 21

rızası dahilinde hareket etmeyi hayatlarının gayesi haline getiren Peygamberler'den bazıları bu yönleriyle müşahhaslaştırılarak nazarlarımıza arz edilir⁶⁰.

Cenâb-ı Hakk Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in şahsında ümmetine seslenerek "*Şüphesiz ki, Kitab'ı sana hak olarak indirdik. (O halde sen de) dini ona has kılarak Allah'a kulluk et.*"⁶¹ buyurur. Başka bir âyet-i kerîmede ise Cenâb-ı Hakk Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'i konuşturarak "*De ki; ben dinimi sadece O'na has kılarak Allah'a kulluk ederim.*"⁶² dedirtir. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de gerçekten hayatı boyunca dini Allah'a tahsis ederek, sadece O'na kulluk yapmış, gönlü sadece O'nun marifetiyle dolup-taştırmıştır.

3- TEVHİD'E DAVET

Bütün Peygamberler ilk olarak kavimlerine "*Ey kavmim! Allah'a kulluk edin, sizin için O'ndan başka ilâh yoktur.*"⁶³ mesajını getirmişlerdir. Peygamberler'in hepsi aynı hakikatı ifâde ve ilân etmişlerdir. Devirleri, dönemleri ve coğrafyaları farklı olsa bile Peygamberler aynı menbâdan gelen vahiyle beslendikleri için tebliğ ettikleri mesajlar da aynıdır. Buna işarette Efendimiz (s.a.v.) "*Ben ve benden evvel gelen bütün Peygamberler'in söylediği en faziletli söz: 'Lâ ilâhe illallahu vahdehü lâ şerike lehu'-(yani Allah'dan başka ilâh olmadığı gibi O'nun şeriki yoktur)dur.*"⁶⁴ buyurur.

4- GÜZEL ÖĞÜT

Peygamberler vazifelerini yaparlarken mesajlarını "*güzel öğüt*" ve "*hikmet*" ile tebliğ etmişlerdir⁶⁵. Demagoji yapmamış, diyalektiğe girmemiş ve felsefî üslûba iltifat etmemişlerdir.

Onların bu misyonuna Cenâb-ı Hakk "*Nitekim size kendi içinizden, âyetlerimizi okuyan, sizi temizleyen, size kitabı ve hikmeti getirip bilmediklerinizi öğreten bir Rasûl gönderdik.*"⁶⁶ diyerek işaret buyurur. Hikmetin gereği Peygamberler muhataplarına durumları ve seviyelerine göre hitâb etmiş, onların aklını, kalbini ve vicdanını doyurmuşlardır.

⁶⁰ Meryem Sûresi, 51; Yûsuf Sûresi, 24

⁶¹ Zümer Sûresi, 2

⁶² Zümer Sûresi, 14

⁶³ Hüd Sûresi, 84

⁶⁴ İmam Mâlik, Muvatta', Kitâbu'l-Hacc, 246; Kenzu'l-Ummâl, 5/73

⁶⁵ Nahl Sûresi, 125

PEYGAMBERLER'İN SIFATLARI

1- SIDK

Doğruluk, Peygamberlik müessesesinin en önemli ögesidir. Peygamber'in ağızından hilâf-ı hakikat hiç bir şey çıkmaz. Allah onları bu mümtaz vasıflarıyla medh-u senâ eder⁶⁷.

Doğruluk öyle bir sıfattır ki; Allahu Teâlâ sadece Peygamberler'in değil, aynı şekilde inanan insanların da doğru olmalarını isteyerek *"Ey iman edenler! Allah'dan korkun ve doğrularla beraber olun."*⁶⁸ buyurur.

Cenâb-ı Hakk doğruların, doğru söyleyenlerin gerçek mü'minlerden olduğunu beyân buyururken⁶⁹ onları tebcil eder ve onlar için *"Mü'minler içinde Allah'a verdikleri sözde duran nice erler var ki, işte onlardan kimi sözünü yerine getirip o yolda canını vermiştir. Kimisi de (şehitliği) beklemektedirler. Onlar hiç bir şekilde (sözlerini) değiştirmemişlerdir."*⁷⁰ buyurur.

Peygamberlik hakikatı doğruluk çarkı üzerinde döner. Zîrâ gayb âleminde ilâhî mesajlar getiren bu insanlığın yıldızlarından birinde küçücük bir yanılma olsa her şey altüst olur. Çünkü dünya ve ukbâ saâdetini muhtevî bütün hakikatler, onlar vasıtasıyla bize intikal etmektedir. Bu işin zerre kadar bile olsa yanılığa tahammülü yoktur. Konunun bu hassasiyetini bize Cenâb-ı Hakk *"Eğer (Peygamber) bize atfen bazı sözler uydurmuş olsaydı, elbette onu kuvvetle yakalar, sonrada O'nun can damarını koparırdık (O'nu yaşatmazdık). Sizden hiç biriniz de buna mâni olamazdı."*⁷¹ şeklinde ifâde buyurur.

2- EMANET (Emin, Güvenilir Olmak)

Emanet Peygamberler'in güvenilir olması demektir ve iman ile aynı kökten gelir. Mü'min, hem inanan hem de güven ve itimad telkin eden insan demektir. Peygamberler, insanların en emini, en güvenilir olanıdır. Onlar tebliğlerinin kabul görmesinde en önemli nokta olan bu hususu mesajlarıyla birlikte insanlığa takdim ederler. *"Nûh kavmi de Peygamberler'ini yalancılıkla ithâm etti. Hani kardeşleri Nûh, onlara*

⁶⁶ Bakara Sûresi, 151

⁶⁷ Meryem Sûresi, 41, 54, 56-57; Yûsuf Sûresi, 46

⁶⁸ Tevbe Sûresi, 119

⁶⁹ Hucurât Sûresi, 15

⁷⁰ Ahzâb Sûresi, 23

⁷¹ el-Hâkka Sûresi, 44-47

şöyle demişti: 'Allah'a karşı gelmekten sakınmazmısınız? Bilin ki ben, size gönderilmiş güvenilir bir elçiyim. Artık Allah'a karşı gelmekten sakının ve bana itaat edin. "72

Hz. Hûd⁷³, Hz. Sâlih⁷⁴ ve Hz. Lût⁷⁵ (a.s.) da kavimlerine aynı şeyi hatırlatmış ve emin oluşlarını mesajlarının kabulüne vesile yapmışlardır.

Emanet sadece Peygamberler'in değil Cibrîl-i Emîn'in de en önemli vasfıdır. Kur'ân-ı Kerîm'de Allah onu anlatırken "**O, kendisine uyulan ve emin bir elçidir.**"76 buyurur. İşte Kur'ân-ı Kerîm, Cibrîl-i Emin vasıtasıyla Muhammedü'l-Emin olan Efendimiz (s.a.v.)'e indirilmiş ve onun tarafından yeryüzünde emniyetin temsilcisi ümmetine tebliğ olunmuştur.

Emniyetin en muallâ ismi olan Efendimiz (s.a.v.) hem Allah'dan gelen mesajlara hem de bütün mahlûkâta karşı emindir. O'nun zerre kadar emânete ihâneti düşünülemez ve herkes O'na itimad eder. O emin olmasının gereği vahiy geldiğinde heyecanlanır ve Cebrâil (a.s.) bitirmeden söylenenleri ezberlemek için durmadan tekrar eder. O'nun kendini helâk edercesine gösterdiği bu tehâlük karşısında Cenâb-ı Hakk ona "**(Rasûlüm) Onu (vahyi) çarçabuk almak için dilini kıpırdatma. Şüphe etme ki, onu toplamak (senin kalbine yerleştirmek) ve onu okutmak bize aittir. O halde, Biz onu okuduğumuz zaman, sen onun okunuşunu takip et. Sonra şüpheden olmasın ki, onu açıklamak da Bize aittir.**"77 buyurur.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) emniyet'le o denli bütünleşmiştir ki, insanlar ona "**Muhammedü'l-Emin**" demişlerdir⁷⁸. O, Veda Haccı'nda ümmetine vazifesini tebliğ edip-etmediğini sormuş, ümmetinin vazifesini yaptığını söylediği zaman da onların bu ikrarına Allah'ı şahit tutmuş ve "**Allah'ım şahit ol!**" buyurmuştur⁷⁹.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) emniyete ve güvenilirliğe o kadar çok önem vermiştir ki, yalanı münafıklık (nifak) alâmeti saymış ve ümmetini

⁷² Şuarâ Sûresi, 105-108

⁷³ Şuarâ Sûresi, 123-125

⁷⁴ Şuarâ Sûresi, 141-143

⁷⁵ Şuarâ Sûresi, 160-162

⁷⁶ Tekvîr Sûresi, 21

⁷⁷ Kiyâme Sûresi, 16-19

⁷⁸ İbn Hişam, Sîre, 1/209

⁷⁹ Ebû Dâvud, Menâsık, 56; İbn Mâce, Menâsık, 84

ondan alabildiğince uzaklaştırmıştır⁸⁰. O, değil insanların hayvanları aldatmasını bile hoş karşılamamış ve câiz görmemiştir⁸¹.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) kendisi emin ve güvenilir bir insan olduğu gibi Allah'a aynı şekilde güvenen bir insandı. Diğer Peygamberler gibi Efendimiz (s.a.v.) de Allah'a itimad ve güvenle serfirâz kılınmıştır. Cenâb-ı Hakk onların bu halini Hz. Nûh⁸² ve Hz. İbrâhim'den⁸³ misâl vererek bize hatırlatır.

Biz "*Biz onların önlerine de, arkalarına da sed koyduk.*"⁸⁴ âyetini okuyup hiç bir endişe izhâr etmeden aralarından geçip hicret yoluna Efendimiz (s.a.v.)'de bu itimadı görürüz. Efendimiz (s.a.v.) o kadar emindir ki, hicret yolunda bir mağarada sıkışmış kalmış bir vaziyette bile Hz. Ebû Bekir'i (r.a.) "*Korkma! Allah bizimle beraberdir.*" diye teselli eder. Zîrâ onların üçüncüsü Allah'dır⁸⁵.

3- TEBLİĞ

Bildirmek ve açıklamak anlamına gelen tebliğ, Allah'ın hükümlerini insanlara ulaştırmayı ifâde eder. Peygamberler, ilâhî mesajı olduğu gibi insanlara duyurmakla mükelleftirler. Onlar ilâhî mesaja ne bir ilâvede bulunabilirler ne de ondan bir hakikat gizleyebilirler.

Tebliğ, Peygamberler'in varlık gayesidir. Çünkü tebliğ olmasaydı Peygamberler'in gönderilişi de abes ve mânâsız olurdu. Bunun için onlar tebliği yaratılışlarının gayesi olan bir vazife olarak görürler.

Peygamberler insanları basîretle⁸⁶, karşılık beklemeden⁸⁷ ve neticeye karışmadan⁸⁸ hakikatlere davet ederler. Bunun için de darılma, kırılma, küsme ve ümitsizliğe düşme gibi noksanlıklar onların Pâk semtine uğrayamaz.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Uhud Harbi'nin sonunda kanlar içinde ellerini açarak "*Allah'ım, kavmime hidayet ver. Çünkü onlar bilmiyorlar.*"

⁸⁰ Ebû Dâvud, *Edeb*, 80

⁸¹ Buhârî, *Sahîh*, *Kitâbu'l-İmân*, 24; Müslim, *Sahîh*, *Kitâbu'l-İmân*, 107; Ebû Dâvud, *Kitâbu'l-Cihâd*, 112; *Kitâbu'l-Edeb*, 164

⁸² *Yûnus Sûresi*, 71

⁸³ *Mümtehhine Sûresi*, 4

⁸⁴ *Yâsîn Sûresi*, 9

⁸⁵ Buhârî, *Sahîh*, *Kitâbu'l-Tefsîr*, 9

⁸⁶ *Yûsuf Sûresi*, 108

⁸⁷ *Hud Sûresi*, 29; *Şuarâ Sûresi*, 109, 127, 145, 164, 180; *Sebe' Sûresi*, 47

⁸⁸ *Kasas Sûresi*, 56

(*Şayet benim Peygamber olduğumu bilselerdi böyle yapmazlardı*)" duasında bulunur⁸⁹. Hz. Nûh⁹⁰ ve Hz. Hûd'un da aynı şekilde⁹¹ vazifelerini yaptıklarını görüyoruz. Çünkü aslî görevleri odur. İnsanları inzâr edecekler⁹², ilâhî kitabı onlara ulaştıracaklar ve onlara rehberlik yapacaklardır⁹³.

İnsanlık için Peygamber o denli önemlidir ki, bir beldeye veya bölgeye Peygamber gönderilmemiş ise, o yörenin insanları hesaba çekilmeyecektir. Çünkü Allahu Teâlâ Peygamber göndermedikçe kimseye azâb etmeyeceğini⁹⁴ haber vermiştir.

Allah (c.c.) Peygamber göndermiş ve insanları uyarmıştır. Buna rağmen hala insanlar inkârda ısrar etmişlerse Allah onlara azâb edecektir. Bunun için her Peygamber, tebliğin bütün metodlarını kullanarak bıkmıyıp usanmadan ve yılmıyıp düşmeden ikaz ve irşâd vazifesini îfâ etmiştir⁹⁵. Bunda Efendimiz (s.a.v.) o kadar ileri gitmiştir ki ona Cenâb-ı Hakk "*Rasûlüm, onlar iman etmiyorlar diye adeta kendine kıyacaksın.*" ikazında⁹⁶ bulunmuştur. Başka bir âyet-i kerîmede ise "*Bu Kur'ân'a inanmazlar diye neredeyse kendini harap edeceksin.*"⁹⁷ buyurur.

Yukarıdaki âyet-i kerîmeler tebliğde Efendimiz (s.a.v.)'in çok hırslı olduğunu gösterir. O (s.a.v.), hak ve hakîkatın kendisine ulaştırılmadığı tek bir fert bile kalmasın diye kendini helâk edercesine tebliğde bulunmuştur.

"*En yakın akrabamı inzâr et.*"⁹⁸ emr-i ilâhî'si ile başlayan açıktan davet ve tebliğ meydanlarda⁹⁹, evlerde¹⁰⁰, panayrlarda¹⁰¹, Tâif'de¹⁰² devam etmiştir.

⁸⁹ Buhârî, Sahîh, Kitâbu'l-Enbiyâ, 54; Müslim, Sahîh, Kitâbu'l-Cihad, 105

⁹⁰ A'râf Sûresi, 60, 61, 62, 67-68

⁹¹ A'râf Sûresi, 67

⁹² Müddessir Sûresi, 1-3

⁹³ Müzzemmil Sûresi, 1-4

⁹⁴ İsrâ Sûresi, 15; Kasas Sûresi, 59

⁹⁵ Nûh Sûresi, 5-10

⁹⁶ Şuarâ Sûresi, 3

⁹⁷ Kehf Sûresi, 6

⁹⁸ Şuarâ Sûresi, 214

⁹⁹ Müslim, Sahîh, Kitâbu'l-İmân, 355

¹⁰⁰ Mecmâu'z-Zevâid, 8/302-303; Ahmed ibn Hanbel, Müsned, 1/159

¹⁰¹ İbn Hişâm, Sîre, 2/63

¹⁰² İbn Hişâm, Sîre, 2/60

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) tebliğini çok geniş bir alana yayarak bu mevzûda istûdatlı bazı sahâbîlerini kabilelere yollarken¹⁰³ devlet başkanlarına da islâma davet eden mektuplar göndermiştir¹⁰⁴.

Allah Rasûlü hem fert hem de cemiyet planında bir an bile durmadan tebliğ'e devam etmiştir. Çünkü Allahu Teâlâ *"Ey Rasûl, Rabbinden sana indirileni tebliğ et. Eğer bunu yapmazsan, O'nun elçiliğini yapmamış olursun. Allah seni insanlardan koruyacaktır. Doğrusu Allah, kâfirler topluluğuna rehberlik edip, doğru yola iletmez."*¹⁰⁵ buyurur.

4- FETANET

Fetânet Peygamberler'in yüksek bir akıl ve zeka sahibi olmaları anlamına gelir. Fakat fetânet asla kuru bir akıl ve mantık değildir. O, mantîkî ruh, kalp ve hissin bir araya gelmesinde oluşan Peygamber mantığıdır.

Peygamberler fetânetleriyle, Allah'dan gelen vahyi -tâbir caizse regüle ederek- insanlara ulaştırırlar. Bunun için fetânet, her Peygamber'de bulunması zarûrî olan bir sıfattır. Onlar inananların sorularına ve inkârcıların itirazlarına fetânetle cevap verir, izah getirirler, müşkilleri rahatlıkla çözer ve hallederler.

5- İSMET

İsmet, Peygamberler'in mâsum (günahsız) olması demektir. Peygamberler, günah işlemekten alıkonmuş ve muhafaza edilmişlerdir. Lügatte, menetme, engelleme ya da Menedilmiş ve korunmuş manalarını ifade eden İsmet,¹⁰⁶ istilahta peygamberlerin ister büyük, isterse küçük olsun bütün günahlardan korunmuş olmaları anlamına gelir.¹⁰⁷

Bu korunma Allah'ın onlara bir lütfu olmakla birlikte onları taat'e zorlamadığı gibi günah işlemekten de âciz bırakmaz. Dolayısıyla günahlardan korunmuş olmaları tamamıyla cüz'i iradeleri ve mükellefiyet

¹⁰³ İbn Hişâm, *Sîre*, 2/77, 78, 79; İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 3/104, 105, 5/120, 121, 324; Buhârî, *Sahîh*, *Bed'ü'l-Vahy*, 6, *İlim*, 7; Ahmed ibn Hanbel, *Müsned*, 1/243

¹⁰⁴ İbn Kesîr, *el-Bidâye*, 3/104, 105; Buhârî *Bed'ü'l-Vahy*, 6

¹⁰⁵ *Mâide Sûresi*, 67

¹⁰⁶ Kur'an-ı Kerîm, *Hûd sûresi*, 11/42-43, *Yusuf sûresi*, 12/32; *Maide sûresi*, 5/67; Asım Efendi, *Kamus*, ASM maddesi; İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab* ASM mad. *Dar-u sâdır*, ts.

¹⁰⁷ İsfehânî, *Müfredât*, ASM mad. *Dâru'l-Fikri'l-Arabî*, 1976; Cürçânî, *Ta'rifât*, ASM mad.; Sâbûnî, *en-Nübüvvetü ve'l-Enbiyâ*, 54; *Mektebetü'l-Gazâlî*, Dimaşk, 1985

sınırları içinde olur¹⁰⁸.

Nebiler tebliğ vazifesiyle memur bulundukları için Allah-u Teâlâ'dan aldıkları emirleri insanlara olduğu gibi aktarmışlardır. Bu durumuyla onlar, Cenab-ı Hak'ın istediklerini bize intikâl ettirmek için birer ayna vazifesi görürler. Aksettirdikleri hakikatlerin bulanmaması için de tertemiz olmaları lazımdır.

Mü'minler, iman ve amele dair bütün ahkâmı peygamberler vasıtasıyla öğrendikleri için eğer onlar ismet sıfatıyla korunmuş olmasalardı insanlara örnek olamazlardı.

Bazı peygamberlerle ilgili olarak ilahi kitapta yer alan bazı ifadeler, bu peygamberlerin zelle ve hatası olaak değerlendirilmiştir¹⁰⁹. Halbuki bu ifadelerde peygamberlere günah ve zelle isnâd edilmemektedir. Çünkü peygamberler iki şeyden birini tercih etme durumunda kaldıklarında en iyi yerine iyiyi seçmeleri¹¹⁰ onlar için bir zelle kabul edlmiştir. Onların kendi içtihadları ile olan bir konudaki tercihlerine bakıpta, onlara günah isnâd etmek hem doğru, hem de caiz değildir.

Çünkü peygamberler aynı zamanda birer müctehiddirler. Onlar, Cenab-ı Hak'tan vahiy gelmeyen konularda ictehad eder ve görüş bildirirler¹¹¹. Eğer onlar bu ictehadlarında yanılırsalar bu durum onlar için bir günah değildir ve ismetlerine halel getirmez. Kaldı ki bazı alimler göre bu gibi sürçmeler ekseriyet itibariyle peygamberliklerinden önce olmuştur¹¹². Ancak; peygamberlerin çocukluklarından itibaren Allah'a şirk koşmadıkları ve küfre düşmedikleri hakkında alimler hemfikirdirler¹¹³. Aynı şekilde Ulemâ, peygamberlerin ne peygamberliklerinden önce ne de sonra yalan söylemek, sözünde durmamak gibi arızalardan salim oldukları hususunda fikir birliği içindedirler¹¹⁴.

¹⁰⁸ Sâbûnî, *Maturidiye Akaidi*, (Terc. Bekir Topaloğlu) 121-122; Diyanet İşleri Bakanlığı, Ankara, 1979

¹⁰⁹ Pezdevî, *Ehl-i Sünnet Akaidi*, (Terc. Şerafettin Gölcük) 240, 244; Kayıhan yayınevi, İstanbul, 1980

¹¹⁰ Sâbûnî, *en-Nübüvvetü ve'l-Enbiyâ*, 70; *Mektebetü'l-Gazâli*, Dimaşk, 1985

¹¹¹ İbn Hümmam, (Kemalü'd-Din Muhammed b. Abdulvahid), *el-Mûsayere* (fi'l-Akaidi'l-Müriciye fi'l-Âhira) 198; Bulak, 1317

¹¹² Sâbûnî, *en-Nübüvvetü ve'l-Enbiyâ*, 70

¹¹³ Cürçânî (Ebu Ali), *Şerhu'l-Mevâkıf*, el yazına nüsha, 688-689; *Matbaatu'l-Âmire*, 1307; Kadı İyaz, *eş-Şifâ*, 2/109, 115; *Daru'l-Fikr*, Beyrut, 1988

¹¹⁴ Cüveynî, (İmamü'l-Harameyn) *Kitâbü'l-İrşâd*, 356; Tahkiki; Dr. Yusuf Musa, *Matbaatu's-Saade*, Mısır, 1950

Bir kısım ulemâya göre, peygamberler Nübüvetle vazifeli kılınmadan öncede korunmuşlardır. Çünkü Nübüvetten öncesi ve sonrasıyla peygamberlerin bütün hayatı davet ve tebliğ vazifesinde rol oynayacaktır¹¹⁵. Buna karşılık bazı alimler insanlar, peygamberliklerinden önce kendilerine ittibâ etmekle yükümlü bulunmadıkları için günahlardan korunmaları ancak peygamberliklerinden sonradır. Fakat onlara göre peygamberlerin güzel ahlakı peygamberliklerinden öncede günah işlemelerine manidir. Bu açıdan onlar bu devrelerinde masum olmasalar bile mahfuzdurlar¹¹⁶.

Alimlerin ekseriyeti, ister peygamberliklerinde önce isterse sonra olsun peygamberlerin bilerek (amden) büyük günah (kebire) işlemedikleri hususunda müttefiktirler¹¹⁷.

NEBİ İLE RASUL ARASINDAKİ FARK

Peygamber'e olan ihtiyaç açıktır. Zîrâ, dünya ve âhirette saâdet ancak Peygamber eliyle olacaktır. bundan dolayı, Mu'tezile'ye göre Allah'ın Peygamber göndermesi vâciptir. Zîrâ Allah (c.c.), kullarının faydasına olan şeyi ister¹¹⁸. Mâtûrîdîler'e göre, Allah'ın Peygamber göndermesi hikmetinin gereğidir¹¹⁹. Peygamber'e olan ihtiyacın açık olduğunu kabul eden Eş'arîler'e göre Allah, fiillerini işlemeye mecbûr olmadığı için Allah'ın Peygamber göndermesi güzeldir ama göndermemesi çirkin değildir¹²⁰.

Peygamber'lik hiç bir kavme ve bölgeye has olmadığından¹²¹ Allah her kavme bir Peygamber gönderdiğini beyân buyurmakta¹²² ve bu kavimlerin bazılarında bahsetmektedir¹²³. İlk Peygamber Hz. Adem¹²⁴,

¹¹⁵ Sâbûnî, *en-Nübüvvetü ve'l-Enbiyâ*, 57

¹¹⁶ Sâbûnî, *en-Nübüvvetü ve'l-Enbiyâ*, 57

¹¹⁷ İbn Hümmam, *el-Müsâyere*, 195

¹¹⁸ Taftâzânî (Sadeddin Mes'ud b. Ömer, öl:793/1389), *Şerhu'l-Makâsıd*, 2/174; *Matbaatu'l-Bosnevî*, 1305/1887

¹¹⁹ Taftâzânî, *Şerhu'l-Akâid*, 61, 1305/1294

¹²⁰ Taftâzânî, *Şerhu'l-Makâsıd*, 2/173-174

¹²¹ *Hucurât Sûresi*, 13; *Mâide Sûresi*, 18; Fahrüddin er-Râzî, *Mefâtihi'l-Ğayb*, 3/568, *Matbaatu'l-Âmire*, 1308/1890

¹²² *Fâtır Sûresi*, 24; *Rûm Sûresi*, 47; *Nahl Sûresi*, 36; *Yûnus Sûresi*, 47

¹²³ *İbrâhim Sûresi*, 9; *A'râf Sûresi*, 65, 73, 137; *Hûd Sûresi*, 50, 61; *Câsiye Sûresi*, 16

¹²⁴ *Bakara Sûresi*, 31, 33, 35, 36, 37; *A'râf Sûresi*, 19, 22, 24; *Tâhâ Sûresi*, 117; *Mâide Sûresi*, 27; *Âl-i İmrân Sûresi*, 33; *Kalem Sûresi*, 50; *Şûrâ Sûresi*, 13, *En'âm Sûresi*, 87; Ahmed b. Hanbel (Ahmed b. Muhammed b. Hanbel, öl:241/855), *el-Müsned*, 5/265; *Matbaatu'l-Meymeniyye*, Kahire, 1313/1895; Tirmizî

sonuncusu Hz. Muhammed¹²⁵ (s.a.v.)'dir. Bu ikisi arasında hadîs-i şeriflerden 124.000 Nebî ile 315 Rasûl'ün bulunduğu anlaşılmaktadır¹²⁶.

İster Nebî, ister Rasûl olsun, Peygamberler'in tümünün beşer (insan)'den gönderildiğini görüyoruz. Çünkü beşerden olmayan bir Peygamber'in beşere örnek ve rehber olması mümkün değildir. Bunu değerlendiremeyen inkârcılar insandan Peygamber gelmesini yadırgamış¹²⁷ ve bu sebeple onları reddetmişlerdir¹²⁸. Halbuki Peygamber'ler de diğer insanlardan, insan olma noktasında farklı değildirler¹²⁹. Onları diğer insanlardan ayıran temel çizgi, onlara vahyin gelmesi ve buna dayalı olarak bazı mümtaz özellik ve sıfatlara sahip bulunmalarıdır.

Kur'ân-ı Kerîm'de Peygamber ifâde edilirken bazen "*Nebî*", bazen de "*Rasûl*" kavramları seçilmesine rağmen biz her ikisine birden "*Peygamber*" diyoruz. Ancak bu iki kavram arasında fark bulunduğunu ve her iki kavramın aynı mânâyı ifâde ettiği tartışmalarının var olduğunu da görüyoruz. Biz bu çalışmamızda buna açıklık getirmeye, Nebî ile Rasûl arasında fark bulunup bulunmadığını incelemeye çalışacağız.

Türkçede kullanılan "*Peygamber*" kelimesinin karşılığı olan "*Nebî*" ve "*Rasûl*" terimleri üzerinde ötedenberi tam bir anlaşma sağlanabilmiş değildir. Akâid ve Kelâm kitaplarına baktığımız zaman Nebî ve Rasûl'ün çok farklı târiflerinin yapıldığını görüyoruz. Hatta aynı mezhep ve ekol içinde bulunanlar bile Nebî ve Rasûl kavramlarına farklı yaklaşabilmektedirler. Böyle oluncada doğru bir târife ulaşmak mümkün

(Muhammed b. İsa, öl:279/892); *Sünen*, 2/202; 1315/1897; Taftâzânî, *Şerhu'l-Akâid*, 62; Devvânî Celâl (Celâleddin Muhammed b. Es'ad, öl:908/1502), 71, 1305/1887; Aliyyü'l-Kârî (Ali b. Muhammed Sultânü'l-Herevî, öl:1014/1606), *Şerhu fikhi'l-Ekber*, 101, İstanbul, 1303/1885

¹²⁵ *Ahzâb Süresi*, 40; Ahmed b. Hanbel, *el-Müsned*, 5/278; Ebû Dâvud (Süleyman b. Eş'as es-Sicistânî, öl:275/888), *Sünen*, 14/139, *Matbaatu's-Saâde*, Mısır, 1370/1951; Buhârî (Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil, öl:256/870), *Sahîh*, 4/144, 162; 5/129, 226, İstanbul, 1315/1897, *Matbaatu'l-Âmire*; Müslim (Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccâc el-Kuşeyrî el-Nisâbü'rî, öl:261/875), *Sahîh*, 1/185, 371; 2/1013; 3/1471; 4/1828, 1870, 1871

¹²⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 5/226; Ahmed Ziyâeddin, *Râmûzu'l-Ehâdis*, 368, İstanbul, 1275/1858

¹²⁷ *Hûd Süresi*, 27; *Furkan Süresi*, 7; *Mu'minûn Süresi*, 33

¹²⁸ *Enbiyâ Süresi*, 3; *Yâsîn Süresi*, 15; *Tegâbûn Süresi*, 6; *Mu'minûn Süresi*, 24; *Fussilet Süresi*, 14; *Furkan Süresi*, 21

¹²⁹ *İbrâhim Süresi*, 11; *Mâide Süresi*, 75; *Nisâ Süresi*, 171; *Kehf Süresi*, 110; *Fussilet Süresi*, 6

olamamaktadır.

Aralarındaki fark çok küçük bile olsa, zihinlerde bir keşmekeşliğe yol açtığı için herhalde her iki kavramın da ruhunu zedelemeyecek ortak bir târif bulunmasında maslahat olacaktır.

İşte bu düşünceden hareketle böyle bir çalışmaya gerek duyuldu. Önce Nebî ve Rasûl kelimelerinin lûgat anlamlarına bakalım.

"Nebî" kelimesinin aslı ya (ن) (hemzeli) veya (ب) (hemzesiz)'dir¹³⁰. Eğer aslının (ن) (hemzeli) olduğu düşünülürse, Nebî "haber veren" demektir. O, Allah hakkında haber vermektedir. Bu kökten alındığında en-Nebîû (النبي), el-Muhbîr (المخير) veya apaçık yol (الطريق الواضح) anlamındadır. Kesret-i İsti'mâinden (çok kullanıldığından) dolayı hemze Ye'ye dönüşmüş, böylece (النبي) - (النبي) haline gelmiştir¹³¹.

Nebî kelimesi "apaçık yol" anlamında da kullanılabilir. Zîrâ, Nebîler hidâyet yollarındırlar¹³².

Eğer Nübüvvet kelimesinin (ب) kelimesinden geldiği kabul edilirse, bunun aslı (البوة) ve (البارة)'dür ki yerden yüksekliği ifâde eder. Eğer Nebî bu kökten gelirse, Nebî'nin şânının yüksekliğini ifâde eder. Zîrâ Nebî, yaratıklar arasında en yüce mevkî'yi ihrâz etmiştir. O'nun şerefi diğer mahlûkâtın üstünde olduğu için O bütün mahlûkâtın en üstünüdür¹³³.

İbn Teymiye'ye göre Nebî'nin bu ikinci mânâsı birincinin içinde vardır. Zîrâ Allah'ın kendisinden bahsedip onun vasıtasıyla kendisini

¹³⁰ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, (ن) ve (ب) maddeleri, 15/302, 1/162, tarihsiz, Dâr-ı Sâdır Baskısı, Beyrut; İbn es-Semîn (Şihâbüddin Ahmed İbn Yûsuf İbn Muhammed İbn Mes'ûd İbn İbrâhim el-Halebî eş-Şâfiî (öl:756/1300), 561; Tahkik: Mahmûd Muhammed es-seyyid ed-Dağîm, 1. Baskı, 1407/1978

¹³¹ İbn Teymiye, *Kitâbu'n-Nübüvvât*, 223; İbn Bâzîş (Ebû Ca'fer Ahmed İbn Ali İbn Ahmed İbn Halfu'l-Ensârî, öl:540/1145), *Kitâbu'l-İknâ fî'l-Kuraâtî's-Seb'*, 1/403, 1. Baskı, 1403/1982

¹³² İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, (ب) maddesi, 1/164; İsfehânî (Ebu'l-Kâsım el-Huseyn İbn Muhammed er-Râğıb el-İsfehânî), *el-Müfredât fî Ğarîbi'l-Kur'ân*, 481, 482, *Dâru'l-Ma'rife*, Beyrut-Lübnan; İbn atıyye (Ebû Muhammed Abdulhak, öl:541/11446), *el-Muharriru'l-Vecîz* (Tefsîru İbn Atyıye), 6/100, 1. Baskı, 1398/1977; İbn es-Semîn, *Umdetu'l-Huffâz*, 561

¹³³ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, (ب) maddesi, 15/302; Râğıb el-İsfehânî, *el-Müfredât fî Ğarîbi'l-Kur'ân*, 482; İbn es-Semîn, *Umdetu'l-Huffâz*, 561

anlattığı kişinin değerinin yüksek olması lâzımdır. Fakat değerinin üstün olması (Ulviyet ve Rifat) Peygamberlik özelliklerine delâlet etmez¹³⁴. Yani her değeri yüksek olan Peygamber olmaz.

Lûgatta (ارسل الرسول) onu bıraktı ve ihmâl etti anlamına gelir. (ارسل الرسول) ise onu bir mektupla (mesajla) gönderdi, (بعث برسالة) yani Peygamber olarak gönderdi anlamını ifâde eder¹³⁵. (تراسل القوم) İnsanlar birbirlerine elçi veya mektup gönderdi anlamına gelir¹³⁶.

Rasûl kelimesi (ارسل) kökünden gelmektedir. (ارسل) ise, sevgiden dolayı bir şey göndermek anlamındadır¹³⁷.

Risâle de aynı kökten gelir ve gönderilen şey, yani mektup anlamını ifâde eder¹³⁸. Risâletü'r-Rasûl, Peygamber'in (elçinin) insanları, kendisine vahyedilen şeye çağırmasıdır¹³⁹. Bundan dolayı Rasûl (elçi) kendisini gönderenin haberine (haber vermesine) tâbîdir. Onu gönderen bunu îlân etmeden o, kendisinin elçi olduğunu ileri süremez.

Rasûl mefûl manasında (فعل) vezninde, gönderilen kişinin ismidir. Rasûl denilmesi risâle, yani mesaj sahibi oluşundan dolayıdır¹⁴⁰.

Lûgatta Nebî ve Rasûl'un anlamlarını kısaca gördükten sonra şimdi Nebî ve Rasûl'un ıstilahta ne anlama geldiklerini görelim. Fakat hemen ifâde etmek gerekir ki, aralarında fark bulunması yada bulunmamasındaki ihtilâfa dayalı olarak Nebî ve Rasûl'un ıstilah anlamları arasında da farklar vardır.

Alimlerden bir kısmı Nebî ile Rasûl arasında bir fark kabul etmezler. Onlara göre Nebî Rasûl, Rasûl de Nebî demektir. Bu grupta yer alan âlimlerin başında Kâdî Abdulcebbar'ı sayabiliriz. Ona göre; ıstilahta Nebî ile Rasûl arasında hiç bir fark yoktur¹⁴¹.

¹³⁴ İbn Teymiye, *Kitâbu'n-Nübüvvât*, 223

¹³⁵ Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât fî Garîbi'l-Kur'an*, 195; İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, (رسل) maddesi, 11/285; *Misbâhu'l-Münîr*, 86; *el-Mu'cemu'l-Vasî* (Mecmâu'l-Lugati'l-Arabiyye), 1/344

¹³⁶ *el-Mu'cemu'l-Vasî*, (رسل) maddesi, 1/344

¹³⁷ Râgıb el-İsfahânî, *el-Müfredât*, 195; İbn es-Semîn, *Umdetu'l-Huffâz*, 203

¹³⁸ *Mu'cemu'l-Vasî*, 1/344

¹³⁹ *Mu'cemu'l-Vasî*, 1/344

¹⁴⁰ İbn Manzûr, *Lisânu'l-Arab*, 11/284

¹⁴¹ Kâdî Abdulcebbar (İbn Ahmed), *Şerhu'l-Ustûli'l-Hamse*, 567, Tahkîk:Dr.

Meşhur el-Ahkâmü's-Sultaniye isimli kitabın müellifi, amelde şâfiî olmasına rağmen Mu'tezile'ye meyli ile bilinen Mâverdi de (öl:450/1058)¹⁴² Nebî ile Rasûl arasında bir fark görmez. O, Rasûl'ü târif ederken; "*Nebîler (Enbiya) Allah'ın emir ve nehiyleriyle kullarına gönderdiği (Rasûller) elçilerdir.*"¹⁴³ der.

Nebî ile Rasûl arasında ayırım yapmayanlardan bir diğeri olan Cüveynî'ye göre Nübüvvet, kulları içinden seçtiği birine Allahu Teâlâ'nın Sen benim Rasûlümsün (elçimsin) demesiyle meydana gelir¹⁴⁴

Bu grupta yer alan Amidî de Cüveynî'nin târifine uyararak, "*Nübüvvet; kulları içinden seçip çıkardığı birine Allahu Teâlâ'nın "Sen benim Rasûlüm ve Nebîmsin"* demesiyle hâsıl olur."¹⁴⁵ der.

Bu grup içinde yer alanlardan Taftâzânî Nebî'yi târif ederken: "*Nebî, kendisine vahyolunan şeyi tebliğ etmek üzere Allah'ın gönderdiği insandır. Rasûl de öyledir.*"¹⁴⁶ der. Böylece ikisi arasında bir fark görmediğini açıkça ifâde etmiş olur.

İcî de Nebî ile Rasûl arasında bir fark görmez. O "*Nebî, Allahu Teâlâ'nın kendisine 'Seni Rasûl (elçi) olarak gönderdim.'* veya '*Benden (şunları) onlara tebliğ et.'* gibi sözler söylediği kişidir."147 der. Aliyyü'l-Kari, İmam Ebû Hanîfe'nin de Nebî ile Rasûl'ün müterâdif kelimeler olduğu kanâatını izhâr ettiğini söyler (Şerhu fikhî'l-Ekber, 11).

Alimlerden bazıları ise Nübüvvet'le Risâlet, dolayısı ile Nebî ile Rasûl arasında fark olduğu kanâatındadır. Bu grubun başında yer alan İmam

Abdulkerim Osman, 1. Baskı, 1384/1965, Matbaatu'l-İstiklâl

¹⁴² İbn İmâd (el-Hanbelî), *Şezerâtu'z-Zeheb fî ahbâri men Zeheb*, 3/285-287, *Dâru'l-Âfâk el-cedîde*, Beyrut-Lübnan; ez-Ziriklî (Hayreddin), *A'lâm Kâmusu Terâcimi li-Eşheri er-Ricâli ve'wn-Nisâi Mine'l-Arab, ve'l-Mû'sta'rabine ve'l-Müsteşrikîn*, 4/327, *Dâru'l-İlm li'l-Melâyin*, Beyrut

¹⁴³ Mâverdi (Ebu'l-Hasan Ali İbn Muhammed), 20, 24, 27, *Dâru'l-Kutûbi'l-İlmiyye*, Beyrut, Lübnan, 2. Baskı, 1401/1981

¹⁴⁴ İmâmu'l-Harameyn el-Cüveynî, *Kitâbu'l-İrşâd ilâ Kavâti'l-Edille fî Usûli'l-İtikâd*, 355; Tahkik:Dr. Muhammed Yûsuf Mûsâ ve Ali Abdu'l-Mun'im Abdulhamid

¹⁴⁵ Âmidî (Seyfuddin el-Âmidî), *Ğâyetu'l-Merâm fî İlmî'l-Kelâm*, 317, Kahire, 1391/1971, Tahkik:Hasan Mahmûd Abdullâtîf; Âmidî, *el-Mübîn fî Şerhi Meânî elfâzi'l-Hukemâ ve'l-Mutekellimîn*, 122, Kahire, 1403/1983, Tahkik ve Takdim:Dr. Hasan Muhammed eş-Şâfiî

¹⁴⁶ Taftâzânî (Saduddin Ömer), *Şerhu'l-Makâsîd*, 2/173

¹⁴⁷ el-İcî (el-Kâdı Abdurrahman İbn Ahmed), *el-Mevâkıf fî İlmî'l-Kelâm*, 337; *Âlemü'l-Kutûb*, Beyrut

Şâfi'ye göre Rasûl, müstakil bir şeriat sahibidir. Nebîler ise, bu Rasûller'in şeriatını tatbik etmek üzere gönderilirler, ayrı bir din ve şeriat sahibi değildirler. Bundan dolayı her Rasûl Nebî olduğu halde, her Nebî Rasûl değildir¹⁴⁸.

Abdulkâhir el-Bağdâdî de bu grup içindedir. O da İmam eş-Şâfi'nin târifine benzer bir şekilde şöyle der: "*Nebî, kendisine Allah'dan vahiy gelen ve kendisine meleğin vahiy getirdiği kimsedir. Rasûl ise, kendisine yeni yada kendinden önceki şeriatın hükümlerini nesheden bir şeriat ile gelen Peygamber'dir. Her Rasûl Allah'ın Nebî'si, fakat her Nebî onun Rasûl'ü değildir.*"¹⁴⁹

Ferrâ'nın (öl:207/822) târifi de buna yakındır. Ona göre Rasûl, Mürsel (kendisine risâlet verilen) Nebî'dir. Nebî ise mürsel olmayan fakat Muhaddes, yani kendisine mutlak sûrette vahiy geldiği halde bunu tebliğ etmekle mükellef olmayandır¹⁵⁰.

Ferrâ'nın târifinde açık bir şekilde görüldüğü gibi Nebî kendisine vahiy geldiği halde bunu tebliğ etme mükellefiyeti olmayan Peygamber'dir. Burada vahiy bir bakıma ilham gibidir. İbn Hazm'de aynı târifi tercih ederek; "*Nebî, Allah'ın dilediği kulları arasından seçtiği ve vahiyle, olacak şeyleri daha olmadan öğrettiği kimsedir. Rasûl ise; Allah'ın kulları arasından seçerek insanlara elçi olarak gönderdiği kimsedir.*"¹⁵¹ der. İbn Hazm'ın târifinden de anlaşılacağı üzere ona göre Nebî'ye vahiy gelir, ama sadece onu ilgilendirir. Bir bakıma ilham gibidir. Rasûl'ün ise, insanlara bir mesaj götürme sorumluluğu vardır.

Nebî ile Rasûl arasında fark bulunduğunu kabul eden grubun içinde

¹⁴⁸ İmam eş-Şâfi (Ebû Abdullah Muhammed İbn İdris), *Kitâbu'l-fikhi'l-ekber fi't-Tevhid*, 28; 1. Baskı, Matbaatu'l-Edebiyye el-Özbekiyye

¹⁴⁹ el-Bağdâdî (Abdulkâhir İbn tâhir), 154; 1. Baskı, İstanbul, 1346/1927

¹⁵⁰ el-Ferrâ (Ebû Zekeriyâ Yahya İbn Ziyâd), *Meânî'l-Kur'ân*, 2/229, *Âlemü'l-Kutub*, Beyrut; Taberî (Ebû Câfer Muhammed İbn Cerîr, öl:300/912), *Câmiu'l-Beyân an Te'vili'l-Kur'ân*, 17/198; İsfahanî, *el-Müfredât fi Garibi'l-Kur'ân*, 110; İbn Hacer (Fethu'l-bârî'nin müellifi), *Tefsîru Garibi'l-Hadîs*, 66, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut-Lübnan

¹⁵¹ İbn Hazm (Ebû Muhammed Ali İbn Ahmed İbn Saîd, öl:456/1063), *Kitâbu'd-Dürra Fimâ Yecibü 'l-tikâduhu*, 380-381; Tahkikî ve ta'lik:Dr. Ahmed İbn Nâsir İbn Muhammed ve Dr. Saîd İbn Muhammed İbn Mûsâ, 1. Baskı, 1408/1988, Matbaatu'l-Medenî; İbn Hazm, *el-Usûl ve'l-Furû'*, 2/276; Tahkik:Dr. Muhammed Âtîf el-İrâkî ve arkadaşları, 1. Baskı, 1978, Matbaatu Hasan, Mısır; İbn Hazm, *el-Fasl fi'l-Mileli ve'l-ehvâi ve'n-Nihal*, 5/119, 120; tahkik:Dr. Muhammed İbrahim Nasr ve Dr. Abdurrahman Umeyra, 1. Baskı, 1402/1981, Mektebetu Ukâz

yer alan Zemahşerî Nebî'nin târifinde biraz daha farklı düşünmektedir. Zîrâ, ona göre her Rasûl Nebîler'dendir ve kendisine bir kitap indirilmiştir. Nebî ise Rasûl değildir ve kendisine kitap indirilmemiştir. Ancak insanları kendinden önceki şerîate davet etmesi emredilmiştir¹⁵².

Görüldüğü gibi Zemahşerî kendisinden önceki târiflere, Nebî'nin kendinden önceki şerîate insanları davet etmesi emrini eklemiştir. Zîrâ ona göre Nebî'ye yeni bir şerîat verilmemiştir. Râzî de Nebî ile Rasûl'ün birbirinden ayrı olduğu kanaatinde. Ama o, Nebî ile Rasûl'ün târiflerini biraz değiştirmiştir. Ona göre, Rasûl uykusunda (yani rüyasında) Rasûl olduğunu görür veya Rasûller'den biri ona Rasûl olduğunu haber verir. Nebî ise, zâhirî olarak meleğin (Cebrail) kendisine insanları (Hakk'a) davetle emrettiği Peygamber'dir¹⁵³.

Beydâvî'ye göre Rasûl, Allah'ın insanları davet edeceği yeni bir şerîatle gönderdiği zât, Nebî ise kendinden önceki şerîatı takrîr etmek üzere Allah'ın vazifelendirdiği zâttır¹⁵⁴.

Lekkânî de Rasûl'ü Nebî'den ayıran faktörün "tebliğ" olduğunu belirtir. Ona göre Rasûl mutlaka tebliğ yapmak zorundadır. Nebî ise, Allah'dan kendisine şer'î bir teklif gelmiş zâttır. O, bu teklîf-i şer'î'yi tebliğ edebilirde etmeyebilirde; kendisine bir kitap verilebilirde verilmeyebilirde; şerîatı kendisinden önceki şerîatı neshedebilirde etmeyebilirde¹⁵⁵. Dolayısıyla Lekkânî, diğer târiflerden farklı olarak Nebî'nin tebliğ yapabileceği ve kendisine kitap verilebileceği husûsunu da ilâve etmektedir.

Yukarıda geçenlerden anlaşılması gereken en önemli nokta, Nebî ile Rasûl arasında fark bulunup-bulunmaması konusunda mezheplere has kesin bir görüşün bulunmadığı husûsudur. Zîrâ, değişik mezhepten âlimler arasında o yada bu târifte bir araya gelmeler, uygunluklar ve tevâfuklar buluyoruz. Aynı mezhepte olanların farklı, yada farklı mezhepte olanların aynı olan mütâlâlarına şahid oluyoruz.

¹⁵² Zemahşerî (Ebû'l-Kâsım Cârullah, öl:583/1187), *el-Keşşâf An Hakâiki't-Tenzil fî Uyûni'l-Akâvil fî Vücûhi't-Te'vîl*, 3/37; Dâru'l-Ma'rîfe, Beyrut-Lübnan

¹⁵³ Fahrüddin er-râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 23/49; Dâru'l-Kütüb el-İlmiyye, Tahran, 2. Baskı, Tarihsiz

¹⁵⁴ Beydâvî, *tefsîr*, 6/305, Dâru's-Sâdir, Beyrut

¹⁵⁵ Şeyh Muhammed Yûsuf eş-Şeyh, *et-tTa'likât Alâ Şârihi'l-Cevhera*, 110; Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabîyye, 1. Baskı, 1373/1955; el-Allâme eş-Şeyh İbrâhim el-Lekkânî, *Şerhu Cevherâtü't-Tevhîd* (Tuhfetü'l-Mürîd), 8, 127; 1. Baskı, 1403/1983; Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, Beyrut

Şimdi de Nebî ile Rasûl arasında fark bulunduğunu kabul eden ve etmeyenlerin istihdam ettikleri delillerini görelim.

1- Nebî ile Rasûl arasında fark bulunmadığı, bu iki kelimenin birbirinin mürâdifi olduğunu yani biri yerine diğerinin kullanılabileceğini kabul edenlerin dayandıkları birinci delil, Cenâb-ı Hakk'ın bazı âyet-i kerîmelerde, Nebî için "*Mürsel*" yani gönderilmiş ismini kullanmasıdır¹⁵⁶. Cenâb-ı Hakk'ın Nebî için irsâl etmeden bahsetmesi ikisi arasında bir fark bulunmadığına delâlet eder¹⁵⁷.

Rasûl'ün Nebî olarak vasfedilmesini izah ederken Kâdî Abdulcebbâr, bununla Peygamber'in kadrinin yüksekliğine işaret olduğunu, yani Nübüvvet mânâsının orada Rif'at ve Ulviyet ifâde ettiğini belirtir¹⁵⁸.

2- Kur'ân-ı Kerîm'de Nübüvvet ve Risâlet lâfızları isti'mâlde yer alır veya birlikte zâil olur¹⁵⁹. Hatta bunlardan birisi sabit olsa kelâmın tenakuzundan dolayı diğerini nefyeder. Bu da bu iki lâfzın aynı mânâyı ifâde ettiklerini, aynı anlama geldiklerini gösterir¹⁶⁰. Zîrâ, Bu iki lâfzın mânâsı aynıdır.

"*Muhammed (s.a.v.), içinizden herhangi bir adamın babası değil, o Allah'ın Rasûl'ü ve Nebîler'in sonuncusudur.*" (Ahzab, 40) âyet-i kerîmesi buna örnek gösterilebilir. Ayet, Efendimiz'in (s.a.v.) Nebîler'in sonuncusu olduğunu gösteriyor. Halbuki o aynı zamanda Rasûller'in de sonuncusudur. Böylece bu iki lâfız aynı mânâyı ifâde etmektedir¹⁶¹.

3- Allahu Teâlâ Kur'ân-ı Kerîm'de Efendimiz (s.a.v.)'in hem Rasûl¹⁶² hem de Nebî olduğunu¹⁶³ belirtir. Bu da Nebî ile Rasûl arasında bir farkın

¹⁵⁶ Meselâ bkz. *Hacc Süresi*, 52; *A'râf Süresi*, 94, *Zuhruf Süresi*, 6

¹⁵⁷ Fahrüddin er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 23/49

¹⁵⁸ Kâdî Abdulcebbâr (İbn Ahmed), *Tenzîhü'l-Kur'ân'ani'l-Metâin*, 273, 274; *Dâru'n-Nahda el-Hadîse*, Beyrut-Lübnan.

Hatırlanacağı üzere Nebî kelimesi (ﷺ) kökünden alındığı takdirde yücelik ve yükseklik ifâde ediyordu. (İbn Manzûr, *Lisânü'l-Arab*, (ﷺ) maddesi, 15/302; Râgıb el-İsfehânî, *el-Müfredât fî Ğarîbi'l-Kur'ân*, 482; İbn es-Semîn, *Umdetu'l-Huffâz*, 561)

¹⁵⁹ Meselâ bkz. *Ahzâb Süresi*, 40

¹⁶⁰ Kâdî Abdulcebbâr, *Şerhu'l-Usûli'l-Hamse*, 568, 1. Baskı, 1384/1965

¹⁶¹ Fahrüddin er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 23/49

¹⁶² *Mâide Süresi*, 41, 67; *Bakara Süresi*, 143; *Âl-i İmrân Süresi*, 81, 144; *A'râf Süresi*, 158

¹⁶³ Meselâ bkz. *Âl-i İmrân Süresi*, 168; *A'râf Süresi*, 157; *Enfâl Süresi*, 64, 65, 67, 70

bulunmadığına delâlet eder¹⁶⁴.

4- Rasûl mesaj sahibi; Nebî ise, şânı yüce ve Allah'dan haber veren anlamına geldiğine göre, bunlar birbirisini tamamlayan lâfızlardır. Zîrâ, Allah'dan haber verme ancak bir mesaj (Risâle) ile olacak, bunu yapanın da şânı yüce ve kadri yüksek olacaktır. Böylece ikisinin arasında bir farklılık olmadığı açığa çıkmış olacaktır¹⁶⁵.

Nebî ile Rasûl lâfızları arasında fark olduğu kanâatında olanlar da düşüncelerini çeşitli delillerle ispata çalışmışlardır. Bu grubun delillerini de maddeler halinde kısaca sıralayabiliriz.

1- Allahu Teâlâ âyet-i kerîmede "*Ey Muhammed (s.a.v.) senden önce gönderdiğimiz hiç bir Rasûl ve Nebî yoktur ki bir şeyi arzuladığı zaman şeytan onun arzusunun vesvese karıştırmamış olsun. Allah şeytanın karıştırdığını giderir, sonra Allah kendi âyetlerini tahkîm eder. Allah bilendir, Hakîm'dir.*"¹⁶⁶ buyurur.

Ayette Nebî, Rasûl üzerine (.)-(Vav) harfî ile atfedilmiştir ve bu atıf âmm'in hass'a (Umûmî olanın husûsî olana) atfî kâbilindendir¹⁶⁷.

Bu delile karşı çıkan Kâdî Abdulcebbar Nebî ile Rasûl'ün arasının fasledilmesinin iki cinsin birbirinden ayrı olduğuna (iki cinsin ihtilâfına) delil olmaz der ve buna Peygamber Efendimiz'le (s.a.v.) diğer Nebîler'in arasının fasledilmesinin¹⁶⁸ Efendimiz'in Nebîler'den olmadığına delâlet etmediği misâlini gösterir. O bununla da iktifâ etmeyerek, mücerred faslın iki cinsin ihtilâfına delil olamayacağına dair Kur'ân-ı Kerîm'den başka misâller gösterir¹⁶⁹.

Ancak Nebî ile Rasûl arasında fark bulunduğunu kabul eden âlimler

¹⁶⁴ Mâverî, *A'lâmü'n-Nübüvve*, 38; Fahrüddin er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 23/49

¹⁶⁵ Mâverî, *A'lâmü'n-Nübüvve*, 38; Fahrüddin er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 23/49

¹⁶⁶ Hacc Sûresi, 52

¹⁶⁷ Zemahşerî (Ebû'l-Kâsım Cârullah, öl:583/1187), *el-Keşşâf An Hakâiki't-Tenzîl fî Uyûni'l-Akâvil fî Vücûhi't-Te'vîl*, 3/37; *Dâru'l-Ma'rife*, Beyrut-Lübnan; Fahrüddin er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 23/49, 2. Baskı, Tahran, Kurtubî (İmam Muhammed İbn Ahmed el-Ensârî), *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 7/298; Matbaatu Dâri'l-Kütübî'l-Misriyye, 1373/1953; Âlûsî (Allâme Ebu'l-Fadl Şihâbüddin es-Seyyid Mahmud el-Âlûsî el-Bağdâdî, öl:1270/1853), *Râhu'l-Meânî fî Tefsîri'l-Kur'âni'l-Azîm*, 17/172; *Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî*, Beyrut-Lübnan

¹⁶⁸ Ahzâb Sûresi, 7. âyetinde olduğu gibi.

¹⁶⁹ Meselâ Rahmân Sûresi, 68; Şerhu'l-Usûli'l-Hamse, 568

onun bu itirazına cevap vermekten geri kalmamışlardır¹⁷⁰.

2- "Biz hangi karye'ye (kasabaya) bir Nebî gönderdikse, ora halkını yalvarıp yakarsınlar diye darlık ve sıkıntıya uğratmışızdır."¹⁷¹

"Ey Nebî, biz seni şâhid, müjdeci, uyarıcı, Allah'ın izniyle ona çağırın, nurlandıran bir ışık olarak göndermişizdir."¹⁷² ve "Öncekilere nice Nebîler göndermişizdir."¹⁷³ gibi âyet-i kerîmeler.

Bu âyet-i kerîmeler Mürsel'in (irsâl olunan, gönderilen) Nebî olduğuna delâlet eder. Nübüvvet vasfı Risâlet vasfından öncedir. Nebî olma asıldır. Ondan sonra irsâl olunup Rasûl olunabileceği gibi, sadece Nebî olarak da kalabilir. Pek çoğu Nebî olarak kalmışlardır. İmam Fahrüddin er-Râzî "Öncekilere nice Nebîler göndermişizdir." âyet-i kerîmesinin buna delâlet ettiğini, âyetle bahsi geçen Nebîler'in sonra Rasûl olduklarının anlatıldığını söyler¹⁷⁴.

3- "Yanlarındaki Tevrat ve İncil'de yazılı buldukları o Rasûl'e, o Nebî'ye uyanlar"¹⁷⁵, "Öyle ise Allah'a ve ümmî olan Rasûl'üne, Nebî'ye iman edin ve ona uyun ki doğru yolu bulasınız."¹⁷⁶, "Kitapta Mûsâ'yı da an. Gerçekten o ihlâs sahibi hem Rasûl hem de Nebî idi."¹⁷⁷ ve "Kitapta İsmâil'i de an. Gerçekten o, sözüne sâdık, Rasûl ve Nebî idi."¹⁷⁸ âyetleri.

Bu âyet-i kerîmelerde Allah (c.c.); Hz. Muhammed, Hz. Mûsâ ve Hz. İsmâil'i (Aleyhimüssalâtü ve's-selâm) Risâlet ve Nübüvvet'le vasıflandırmıştır. Eğer Nebî ve Rasûl'ün mânâsı aynı olsaydı bu "Haşv" (doldurma bir söz) olurdu ki, Kur'ân-ı Kerîm bundan münezzehtir.

¹⁷⁰ Bağavî (el-İmam Muhyî's-Sünne Ebû Muhammed el-Huseyn İbn Mes'ûd, öl:516/1122), *Tefsîru'l-Bağavî* (Meâlimu't-Tenzîl), 1/125, *Dâru Tîbe li'n-Neşr ve't-Tevzî'*, 1409/1988; Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmî'l-Kur'ân*, 2/36, 3/208, 14/127, 17/185, 186; *Şerhu'n-Nevevî Alâ Sahîhi Müslim*, 1/44; İbn Kesîr (Hâfız), *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, 7/482; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 17/172; Ebû Hayyân Muhammed ibn Yûsuf el-Endelûsî, *en-Nehru'l-Mâd mine'l-Bahr*, 6/198, *Dâru'l-Fikr*, 2. baskı, 1398/1978.

¹⁷¹ A'râf Süresi, 94

¹⁷² Ahzâb Süresi, 45-46

¹⁷³ Zuhrûf Süresi, 6

¹⁷⁴ Fahrüddin er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 23/49

¹⁷⁵ A'râf Süresi, 157

¹⁷⁶ A'râf Süresi, 158

¹⁷⁷ Meryem Süresi, 51

¹⁷⁸ Meryem Süresi, 54

Bundan dolayı Kurtubî "*Rasûl ve Nebî ayrı mânâya delâlet eden iki isimdir. Rasûl, Nebî'den daha husûsîdir ve bu âyetlerde Rasûl lâfzı, mânâsının öneminden dolayı. Nebî'den önce zikredilmiştir. Yoksa, Nebî'nin mânâsı Rasûl'den öncedir.*"¹⁷⁹ der. Kurtubî'nin vardığı bu sonuç, aynı zamanda Nübüvvet ve Risâlet arasında fark bulunduğunu kabul eden Cumhur-u Ulemâ'nın (âlimlerin çoğunluğunun) görüşüdür. Onlar, Risâlet'in Nübüvvet'den önce zikredilmesi konusuna da bu istikamette açıklamalar getirmeye çalışmışlardır¹⁸⁰.

4- Müslim'in Sahîh'inde Berâ İbn Azib'den rivayet ettiği bir hadiste Peygamber Efendimiz (s.a.v.) ona yatağa girdiği zaman okuyacağı bir dua öğretir. Berâ İbn Azib'den ezberlemesi için tekrar etmesini ister. O duanın son kısmında yer alan

"آمنت بكتابك الذي أنزلت وبيك الذي أرسلت" - "*İndirdiğin kitaba ve gönderdiğin Nebî'ye iman ettim.*" kısmını tekrar ederken

(آمنت بكتابك الذي أرسلت) yerine (آمنت برسولك الذي أرسلت) yani "*Gönderdiğin Rasûl'üne iman ettim.*" deyince Peygamberimiz onu ikaz ederek (آمنت ببيك الذي أرسلت) "*'Gönderdiğin Nebî'ne iman ettim.'* de" buyurmuşlardır¹⁸¹.

Bu hadîs-i şerif Nebî ile Rasûl lâfızları arasında fark bulunduğunu gösteren apaçık bir delildir. Zîrâ (وبيك الذي أرسلت) Efendimiz'in Rasûl olmadan önce Nebî olduğuna işaret eder¹⁸².

5- Ahmed İbn Hanbel'in Ebû Zerr'den rivayet ettiği bir hadîs-i şerifte,

¹⁷⁹ Kurtubî (İmam Muhammed İbn Ahmed el-Ensârî), *el-Câmiu li-Ahkâmî'l-Kur'an*, 7/298; İbn Atiyye el-Endelûsî (Ebû Muhammed Abdulhak, öl: 541/1146), *el-Muharriru'l-Vecîz fi Tefsîri'l-Kitâbi'l-Azîz* (Tefsiru ibn Atiyye), 6/100, 101; Zemahşerî el-Keşşâf, 2/97, 3/37; Âlûsî, *Râhu'l-Meânî*, 17/172

¹⁸⁰ Hâşiyetü's-Şihâb (İnâyetü'l-Kâdî ve Kifâyetü'r-Râdî), *alâ Tefsîri'l-Beydâvî*, 4/225; Âlûsî, *Râhu'l-Meânî*, 9/79

¹⁸¹ İmam el-Müslim ibn el-Haccâc el-Kuşeyrî, *Sahîhu'l-İmâm Müslim, Kitâbu'z-Zikri ve'd-Duâ ve't-Tevbe ve'l-İstîğfâr*, 4/2081, 2082; *Dâru ihyâi't-Tûrâsî'l-Arabî*, Beyrut-Lübnan, 1.baskı, 1375/1955; Tahkîk: Muhammed Fuad Abdul Bâkî, el-Buhârî (Ebû Abdullah Muhammed ibn İsmâil), *Sahîhu'l-İmâm Buhârî, Kitâbu'l-Vudû'*, 1/71 ve *Kitâbu't-Tevhîd*, 9/174; *Dâru ihyâi't-Tûrâsî'l-Arabî*, Beyrut-Lübnan, İmam Ahmed ibn Hanbel, *Müsned*, 4/285, 290, 292, 293, 294, 296, 299, 300, 302, *Dâru'l-Meârif*, Mısır, 1375/1956

¹⁸² Askalânî (İmam Ahmed ibn Ali ibn Hâcer), *Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, 1/358; *Daru'l-Fikr*, Tashih: eş-Şeyh Abdulaziz bin Bâz

Ebû Zerr Efendimiz'e (s.a.v.) kaç tane Mürsel, yani Rasûl olarak gönderilen Peygamber bulunduğunu soruyor. Efendimiz (s.a.v.) "310 *kûsur*" diyor. Bir başka seferinde "315" diyor. Ebû Ümâme'nin rivayetinde ise, Efendimiz'e (s.a.v.) Nebîler'in sayısı soruluyor. Peygamber Efendimiz (s.a.v.) 124.000 (yüz yirmi dört bin) Nebî, 315 Rasûl olduğunu haber veriyor¹⁸³.

Hadîs-i şerifte Rasûller ile Nebîler'in sayılarının ayrı ayrı verilmesi Nübüvvet ile Risâlet'in aynı olmadığını dolayısıyla Rasûl ile Nebî lâfızlarının birbirinden farklı olduğunu göstermektedir. Nebî ile Rasûl'ün birbirinin aynı olmadığı kanâatında olan âlimler, bu hadîs-i şerifi ittifakla delil olarak göstermektedirler¹⁸⁴.

Yukarıdaki deliller tedkîk edildiği zaman Nebî ile Rasûl arasında fark bulunduğunu ileri sürenlerin delillerinin daha güçlü ve tutarlı olduğu görülmektedir. Zîrâ Nebî ve Rasûl lâfızlarının aynı oluşuna delil olarak gösterilen Nebî'nin mürsel yani irsâl edilmiş, gönderilmiş olduğunu ifâde eden âyetlerden Nebî ile Rasûl'ün aynı mânâyâ geldiğini anlamak doğru değildir. Çünkü canlı veya cansız, şuurlu yada şuursuz pek çok şey içinde irsâl yani gönderme sözkonusudur ve Kur'ân-ı Kerîm'de bunu ifâde eden pek çok âyet-i kerîme vardır. Meselâ bunlardan birkaçı örnek olarak verilecek olursa; irsâlu'l-matar (Yağmur gönderme)¹⁸⁵, su baskını, çekirge, haşerât, kurbağa ve kanın irsâli¹⁸⁶, sel'in irsâli¹⁸⁷, azâb irsâli¹⁸⁸.

¹⁸³ Ahmed ibn Hanbel, *Müsned*, 5/178, 179, 266, *Dâru'l-Meârif*, Mısır, 1375/1956; Hâkim (İmam Ebû Abdullah), *el-Müstedrek ala's-Sahîhayn*, 2/262, 597, Beyrut-Lübnan; Hâkim, Ebû Ümame'nin rivayetinin Müslim'in şartlarına göre sahîh olduğunu belirtir. Zehebî de ona muvâfakat eder. (bkz. 2/262); Beyhakî, *Sünenü'l-Kubrâ*, 9/4, *Matbaatu Meclisi Dâirati'l-Meârifî'l-Osmaniyye*, Haydarâbâd, Hindistan, 1356, 1937; Muhammed ibn Abdullah el-Hatîb et-Tebrîzî, *Mışkâtü'l-Mesâbih*, 3/1599, *Mektebetü'l-İslâmî*, 2. baskı, 1399/1979; Tahkîk, Muhammed Nâsuruddîn Albânî; *Heysemî* (Hâfız Nûreddîn Ali ibn Ebû Bekr), *Mecmâu'z-Zevâid ve Menbâu'l-Fevâid*, 1/164, 165, 8/213, *Müessesetü'l-Maârif li't-Tibâati ve'n-Neşr*, Beyrut, 1406/1985; İbn Kesîr (Hâfız), *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, 2/422, 423; Suyûtî (İmam Abdurrahman Celâleddîn es-Suyûtî), *ed-Dürru'l-Mensûr fi't-Tefsîri'l-Me'sûr*, 1/126; *Daru'l-Fikr*, li't-Tibâati ve'n-Neşr ve't-Tevzî', 1. baskı, 1403/1983; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 17/172; *Hâşiyetü's-Şihâb* (İnâyetü'l-Kâdî ve Kifâyetü'r-Râdî), *alâ Tefsîri'l-Beydâvî*, 6/305; Daru's Sâdir, Beyrut

¹⁸⁴ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/37; Fahrüddîn er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 23/49; *Hâşiyetü's-Şihâb* (İnâyetü'l-Kâdî ve Kifâyetü'r-Râdî), *alâ Tefsîri'l-Beydâvî*, 6/305; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 17/172

¹⁸⁵ *En'am Sûresi*, 6

¹⁸⁶ *A'râf Sûresi*, 133

¹⁸⁷ *Sebe' Sûresi*, 16

kasırğa-rüzgâr irsâli¹⁸⁹, ordu irsâli¹⁹⁰, şeytanların irsâli¹⁹¹, sayha irsâli¹⁹² ve benzeri eşya... Bütün bu sayılan şeyler mürseldir (gönderilmiş). Fakat kesinlikle Rasûl olarak isimlendirilemeyecekleri gibi Allah'a izâfe edilemezler. Yani bunlar için insan yada meleklerden seçilmiş olan Rasûller için denildiği gibi¹⁹³ "*Allah'ın Rasûl'ü*" denilemez.

Bu grupta olanların ikinci delili olan Nübüvvet ve Risâlet'in birlikte sâbit ve birlikte zâil olması da çok sağlam bir delil değildir. çünkü Nübüvvet ve Risâlet arasında umûmiyet ve husûsiyet farkı vardır. Nübüvvet umûmî, Risâlet ise husûsîdir. İkisinin birlikte sabit olma durumu ise sadece husûsî olanın isbatı halinde vâkîdir. Meselâ; "*Falanca zât Nebî'dir.*" dendiği zaman onun aynı zamanda mutlak sûrette Rasûl olduğu anlaşılmaz. O, Rasûl olabileceği gibi sadece Nebî de olabilir. İkisinin birlikte zâil olması, umûmî olanın nefyedilmesi ile olur. Yani meselâ birisi; "*Falanca zât Nebî değildir.*" dediği zaman onun Rasûl olması da nefyedilmiş olur. Ama; "*Falanca zât Rasûl değildir.*" dendiği zaman o kişi Rasûl olmasa da Nebî olabilir. Zîrâ; her Rasûl aynı zamanda Nebîdir, fakat her Nebî Rasûl değildir.

Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) Hâtemü'l-Enbiyâ olduğunu ifâde eden âyet-i kerîme¹⁹⁴ bu çerçeve içinde değerlendirilirse, onun Hâtemü'l-Enbiyâ olması aynı zamanda Hâtemü'l-Mürselîn olduğunu da ifâde eder. Zîrâ, Nübüvvet sâbit olmadan Risâlet sabit olmaz. Nübüvvet umûmî, Risâlet ise husûsîdir. Böylece Umûm'un sübûtu, husûsî olanın da sübûtu demektir. Bundan dolayı bu delili de çok sağlam görmek mümkün olamamaktadır.

Peygamber Efendimiz'e (s.a.v.) Kur'ân-ı Kerîm'de hem Nebî, hem de Rasûl lâfızlarıyla hitâb edilmesi Nebî ile Rasûl lâfızlarının aynı mânâyı ifâde etmelerine delil olamaz. Çünkü Efendimiz (s.a.v.) hem Nebî, hem de Rasûl'dür. Bu bakımdan bunlardan biri ile hitâb edilmesi aralarında bir zıtlık olmadığı için değerinin reddini ve neyini gerektirmez. Bu durum gözönünde bulundurulunca bu grupta yer alanların gösterdikleri bu delilin de çok bağlayıcı olmadığı görülmektedir.

¹⁸⁸ A'râf Sûresi, 162

¹⁸⁹ Hicr Sûresi, 22; Rûm Sûresi, 51

¹⁹⁰ Ahzâb Sûresi, 9

¹⁹¹ Meryem Sûresi, 83

¹⁹² Kamer Sûresi, 31

¹⁹³ Meselâ bkz. Hacc Sûresi, 75

¹⁹⁴ Ahzâb Sûresi, 40

Bütün bunlardan dolayı Nübüvvet ve Risâlet'in ayrı olduğunu savunan grupta yer alan âlimlerin delillerinin daha kuvvetli olduğu anlaşılmakta olduğundan Nebî ile Rasûl arasında fark olduğu neticesi ortaya çıkmaktadır.

Şimdi de târiflerini ve delillerini gözönünde bulundurarak Nebî ile Rasûl arasındaki farkları maddeler halinde görelim.

1- Rasûl, küllî yada cüz'î bir şerîat sahibidir. Nebîler ise, daha önceki bir Rasûl'ün bu şerîatı üzere gönderilmişlerdir¹⁹⁵.

İmam Şâfiî¹⁹⁶, Abdulkâhir el-Bağdâdî¹⁹⁷, Beydâvî¹⁹⁸ ve Taftâzânî¹⁹⁹ bu düşüncededirler.

2- Rasûl'e, insanlara ulaştıracağı bir mesaj (Risâle) vahyolunmuş ve bunu tebliğle emrolunmuştur. Nebî'ye ise, (irsâl) bir mesaj ulaştırma emri olmaksızın vahyolunmuştur²⁰⁰.

el-Ferrâ²⁰¹, Abdulkâhir el-Bağdâdî²⁰², İbn Hazm²⁰³ ve İmam İbn Ebu'l-İzz el-Hanefî²⁰⁴ bu görüştedirler.

3- Rasûl'e kitap indirildiği halde, Nebî'ye (yani Rasûl olmayan Nebî'ye) kitap indirilmez. Ona sadece kendinden önceki şerîat'e davet etmesi emredilir²⁰⁵.

Zemahşerî²⁰⁶ bu görüştedir.

4- Rasûl, vahyi melek vasıtasıyla alır. Nebî'ye ise, vahiy veya Nebî

¹⁹⁵ Mâverdi, *A'lâmü'n-Nübüvve*, 38; *Hâşiyetu's-Şihâb alâ Tefsîri'l-Beydâvî*, 4/225, 6/305

¹⁹⁶ İmam eş-Şafiî, *el-Fıkhu'l-Ekber*, 28

¹⁹⁷ Abdulkâhir el-Bağdâdî, *Usûlu'd-Dîn*, 154

¹⁹⁸ Beydâvî, *Tefsîr*, 6/305

¹⁹⁹ Taftâzânî, *Şerhu'l-Makâsîd*, 2/173

²⁰⁰ Mâverdi, *A'lâmü'n-Nübüvve*, 38

²⁰¹ Ferrâ, *Meânî'l-Kur'ân*, 2/229

²⁰² Bağdâdî, *Usûlu'd-Dîn*, 154

²⁰³ İbn Hazm, *Kitâbu'd-Dürre fî mâ Yecibu'l'itkâduh*, 38, 381; *el-Usûl ve'l-furû*, 2/286, el-Fasl, 5/119, 120

²⁰⁴ İbn Ebu'l-İzz el-Hanefî, *Şerhu'l-Akîdeti't-Tahâviye*, 121; *Mektebetü Dâri'l-Beyân*, Dimâşk, 1.baskı, 1405/1984; Beyrut; Tahkik: Beşir Muhammed Uyûn

²⁰⁵ Fahrüddin er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 23/49; *Hâşiyetu's-Şihâb alâ Tefsîri'l-Beydâvî*, 6/305

²⁰⁶ Zemahşerî, *el-Keşşâf*, 3/37

olduğuna dair haber melek dışında başka bir yoldan ulaşır²⁰⁷.

İmam Fahrüddin er-Râzî²⁰⁸, İbn Haldun²⁰⁹ ve Saduddin et-Taftâzânî'nin naklettğine göre bir kısım Mu'tezile²¹⁰ de bu görüşü kabul eder.

5- Nebî, sadece Allah hakkında haber verir. Zîrâ, insan aklı onu kavrayamaz. Halbuki Rasûl, Allah hakkında haber vermekle birlikte insanlığı ıslah etmeye de memurdur²¹¹.

Şihâb el-Hafâcî²¹² bu görüştedir.

6- Rasûl, mu'cize ve kendinden önceki şeriatı nesheden bir kitap sahibidir. Bu özelliklere sahip olamayan Nebî ise sadece Nebî'dir, Rasûl değildir²¹³.

İmam Fahrüddin er-Râzî bu görüştedir²¹⁴.

7- Rasûl'e bütün çeşitleri ve cihetleri ile vahiy gelir. Nebî'ye gelen vahiy ise, sadece ilham veya sâdık rüya şeklindedir.

el-İsfehânî bu kanâattedir²¹⁵.

8- Rasûl kendisine vahyolunan şeriatle amel eder ve onu umûmî bir şekilde tebliğ eder. Nebî ise kendisine vahyolunan şeriatle husûsî bir şekilde amel eder.

Beycûrî bu kanâattedir²¹⁶.

9- Rasûl'e tebliğ ettiği bir şeriat; Nebî'ye ise tebliğ etmediği bir şeriat vahyolunur.

İmam Kurtubî²¹⁷, İmam İbn Teymiye²¹⁸ ve Şeyh Abdusselâm el-

²⁰⁷ Mâverdi, *A'lâmü'n-Nübüvve*, 38; Fahrüddin er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 23/49

²⁰⁸ Fahrüddin er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 23/49.

²⁰⁹ İbn Haldun, *el-Mukaddime*, 98; 4. baskı, 1398/1977

²¹⁰ Taftâzânî, *Şerhu'l-Makâsîd*, 2/173

²¹¹ Hâşiyetü's-Şihâb (İnâyetü'l-Kâdî ve Kifâyetü'r-Râdî), *alâ Tefsîri'l-Beydâvî*, 4/225; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî fî tefsîri'l-Kur'ânî'l-Azîm*, 9/79

²¹² Hâşiyetü's-Şihâb (İnâyetü'l-Kâdî ve Kifâyetü'r-Râdî), *alâ Tefsîri'l-Beydâvî*, 4/225; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî fî tefsîri'l-Kur'ânî'l-Azîm*, 9/78, 79

²¹³ Fahrüddin er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 23/49

²¹⁴ Fahrüddin er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebîr*, 23/49

²¹⁵ Râğib el-İsfehânî (Ebu'l-Kâsım el-Hüseyn İbn Muhammed; *el-İ'tikâd*, yayınlanmamış çalışması), 130; *Câmiatu'l-Ümmü'l-Kurâ*

²¹⁶ Beycûrî, *Şerhu Cevherâtü't-Tevhîd* (Tuhfetü'l-Mürîd), 8, 1. baskı, 1403/1983

²¹⁷ Kurtubî, *Tefsîr*, 4/82, 12/80; ve *el-A'lâm*, 237, 238; *Dâru't-Türâsî'l-Arabî*, Kahire

Lekkânî²¹⁹ bu kanâattedir.

Nebî ile Rasûl arasını ayıran âlimlerin büyük bir kısmı buna katılmaktadır. Daha önce târiflerine yer verdiğimiz, İmam eş-Şâfiî, Zemahşerî, Beydâvî, İbn Ebu'l-İzz el-Hanefî ve Sadeddin et-Taftâzânî buna örnek gösterilebilir.

Bu taksim oldukça derli topludur ve diğer taksimlerde ortaya çıkan karışıklıkları da ortadan kaldırmaktadır. Zîrâ biraz geriye dönüp yapılan târif ve taksimlere dikkat edecek olursak;

Birinci taksim Rasûl'ün küllî yada cüz'î bir şerîat sahibi olması; Nebîler'in ise, bu şerîatleri tatbik etmek üzere gönderildiklerini ifâde etmekteydi.

Halbuki Hz. İsmâil, Hz. Yûsuf, Hz. Dâvûd ve Hz. Süleyman gibi yeni bir şerîat sahibi olmayan Rasûller vardır. Bunlardan Hz. İsmâil ve Hz. Yûsuf'un Hz. İbrâhim'in; Hz. Dâvûd ile Hz. Süleyman'ın ise Hz. Mûsâ'nın şerîatı ile amel ettiği bilinen hususlardandır²²⁰.

Bu tefrik'i kuvvetli bulan Şihâb el-Hafâcî, bunun Hz. İsmâil'in ve diğerlerinin elinde bazı ahkâm ihtivâ eden bir nüsha bulunduğu anlamına geldiğini belirtir²²¹. Ama tabîi bu iddiânın bir delile ihtiyacı vardır. Bilinen; onların yeni bir şerîatle gelmedikleridir. Aksi sabit olmadıkça bu böyle kalacak ve bu konularda akılla hüküm verilemeyecektir.

İkinci maddede görülen Rasûl'ün, bir mesaj ulaştırmakla me'mûr bulunduğunu ifâde eden vahiy alması; Nebî'nin ise irsâl olunmadan vahye muhâtab olması şeklindeki tefrikten anlaşılan, Nübüvvet'in mücerred olarak vahiyle sabit olduğudur. Vahyin kime geldiği ve muhtevâsı önemli değildir. Bu durumda melege veya kadına da Nebî isminin verilmesi gerekir²²².

Üçüncü maddede Rasûl'e kitap inzâl olunur, ama Risâlet'i olmayan Nebî'ye kitap indirilmez. O, ancak insanları kendinden önceki şerîate dâvet eder.

²¹⁸ İbn Teymiye, *Kitâbu'n-Nübüvvât*, 172, 173; *Mektebetü'r-Riyâd el-Hadise*

²¹⁹ Lekkânî, *et-Ta'likât alâ Şârihi'l-Cevhera*, 110; *Dâru İhyâi'l-Kütübî'l-Arabiyye*, 1. baskı, 1373/1955; ve *Tuhfetü'l-Mürîd Şerhu Cevheratu't-Tevhîd*, 8/127

²²⁰ Hâşiyetü's-Şihâb (İnâyetü'l-Kâdi ve Kifâyetü'r-Râdi), *alâ Tefsîri'l-Beydâvî*, 4/225, 6/305; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 17/172, 173

²²¹

²²² Kadın'ın Peygamberliği meselesini daha sonra ele alacağımız için konunun detayına burada girmiyoruz.

Halbuki, bazı Rasûller vardır ki, kendilerine yeni bir şeriat gelmemiştir. Rasûller²²³ ve kitapların sayısı²²⁴ ile ilgili hadîs-i şerif kendilerine kitap indirilmeyen Rasûller bulunduğuna delâlet eder.

Kaldığı, kitap indirilmesi şeriatın değişmesini gerektirmez. Allah (c.c.) Hz. Dâvûd'a Zebûr'u indirdiğini beyân eder²²⁵. Ama buna rağmen o, Hz. Mûsâ'nın şeriatı üzeredir. Zîrâ Hz. Dâvûd'a (a.s.) indirilen Zebûr 155 sûreden meydana geldiği halde helâl ve haram gibi hükümler ihtivâ etmemektedir. Sadece hikmet ve nasihatten ibarettir²²⁶.

Dördüncü taksimde Rasûl'e melek vasiyasıyla vahiy geldiği, Nebî'ye ise başka yoldan vahiy ulaştığı ifade edilmekteydi. Halbuki Hz. Mûsâ'ya doğrudan vahyin nasıl geldiği Kur'ân-ı Kerîm'de açık bir şekilde tasvîr edilmektedir²²⁷.

Kur'ân-ı Kerîm'de meleğin temessül ederek Hz. Sâra'ya Hz. İshak'ı (a.s.) müjdelemesinden bahsedilmektedir²²⁸ ki bu erkek sûretine girmiş bir melek vasıtasıyla gelen vahiydir.

Meleklerin Hz. Meryem'e Hz. İsa'yı müjdelemeleri de burada zikredilmelidir²²⁹.

Bu âyet-i kerîmelerde Hz. Cebrâil (a.s.)'in Hz. Meryem'e hitâb ettiği ve aralarında bir konuşmanın geçtiği bildirilmektedir. Hz. Cebrâil (a.s.) ve meleklerin ona hitâb etmeleri Allah'dan gelen bir vahiydir²³⁰. Kadınların Nübüvvet'i meselesi ihtilâflı konulardandır. Bu taksime göre, meleğin hitâbıyla Hz. Meryem'in Rasûl olması gerekirdi. Fakat delilin açık (sarih)

²²³ Ahmed ibn Hanbel, *Müsned*, 5/178, 179, 266; Hâkim, *Müstedrek*, 2/262, 597; Beyhakî, *Sünen*, 9/4; Suyûtî, ed-Dürü'l-Mensûr, 1/126

²²⁴ Taberî Ebû Câfer Muhammed İbn Cerîr, *Târîhu Taberî (Târîhu'r-Risul ve'l-Mülûk)*, 1/152, 153, 312, 313; İbn Asâkîr, *Tehzîbü Târîhu Dimâşk el-Kebîr*, 6/356, 357; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 2/424; Alâaddin Ali el-Müttakî (İbn Hüsameddin el-Hindî el-Burhan Fevrî, öl:975/1567), 16/131-134, Hadis No: 44158; *Müessesetü'r-Risâle*, 1399/1979

²²⁵ *Nisâ Sûresi*, 163; *İsrâ Sûresi*, 55

²²⁶ Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 6/17; İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 2/422

²²⁷ *Tahâ Sûresi*, 9-13; *Neml Sûresi*, 29-35

²²⁸ *Hûd Sûresi*, 69-73

²²⁹ *Âl-i İmrân Sûresi*, 45; *Meryem Sûresi*, 16-21

²³⁰ Bağavî (İmam, *Muhyi's-Sünne*, Ebû Muhammed el-Hüseyn İbn Mes'ûd, öl:516/1122), *Meâlimu't-Tenzîl (Tefsîru'l-Bağavî)*, 5/223, 224, *Dâru Tayyibe li'n-Neşri ve't-Tevzî*, 1409/1988; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 3/154

olmasından dolayı²³¹ kadınların Risâlet'i konusunda ihtilâf yoktur.

Bazı hadîs-i şeriflerde meleklerle (Cebrâil) konuşan kişilerden bahsedilir²³². Bunların da bu durumda Rasûl olması gerekir. Halbuki onlar Nebî bile değildirler.

Beşinci taksimde Nebî ile Rasûl arasında bir farkın bulunduğu çok açık değildir. Çünkü hem Nebî hem de Rasûl, ıslahla me'mûr ve mükelleftir. "*Nebî dâvet sahibi değildir.*" demek mümkün değildir.

Altıncı maddede gördüğümüz Rasûl'un mu'cize ve kendinden önceki şerîatı nesheden bir şerîat sahibi olması, Nebî'de ise bu özelliklerin bulunmaması şeklindeki taksim de çok sıhhatli görünmemektedir. Çünkü buna göre Hz. İshâk, Hz. Ya'kûb, Hz. Yûnus, Hz. Hârûn, Hz. Dâvûd ve Hz. Süleyman'ın (Aleyhimüsselâm) Rasûl olmamaları gerekir. Zîrâ, bu Peygamberler'e kendilerinden önceki şerîatleri nesheden kitap verilmemiştir²³³. Bu Peygamberler kendilerinden önceki Peygamberler'in şerîatleri üzere gönderilmişlerdir.

Sekizinci maddede yer alan "*Rasûl, kendisine vahyedilen ve kendisi için husûsî hükümler ihtivâ etmeyen şerîatle amel eden ve onu tebliğ eden, Nebî ise kendisine vahyedilen şerîatle husûsî bir şekilde amel eden zâttır.*" şeklindeki tasnif de bu konuda çok tutarlı değildir. Zîrâ, "*Nübüvvet ancak husûsiyetle sabit olur.*" denilirse, dörtten fazla hanımla evlenmesi gibi husûsiyet arzeden yönüyle Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.)²³⁴ Rasûl olmaması icâb ederdi.

Rasûl ve Nebîler'in adedi ile ilgili hadîs-i şerifte geçtiği gibi 315 Rasûl, 124.000 Nebî vardır. "*Bütün bu Nebîler için husûsî bazı ahkâm vardır.*" demek mümkün müdür? Elbette ki hayır.

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi bu tasnifler içinde en şümûllu olanı

²³¹ Yûsuf Sûresi, 109; Nahl Sûresi, 43; Enbiyâ Sûresi, 7

²³² İmam Buhârî (Ebû Abdullah Muhammed İbn İsmâil), Sahîh, Kitâbu'l-Enbiyâ, 4/208, 209, Dâru İhyâi't-Türâs el-Arabî, Beyrut-Lübnan; Müslim (İbn Haccâc el-Kuşeyrî), Kitâbu'z-Zühd, 4/2275, 2277, Hadis No:10; Ahmed İbn Hanbel, Müsned, 2/292, 408, 462, 482, 508; Dâru Sâdır, Beyrut

²³³ Fahrüddin er-Râzî, et-Tefsîru'l-Kebîr, 23/49

²³⁴ İmam Cessâs (İmam Ebû Bekr Ahmed İbn Ali er-Râzî), Ahkâmu'l-Kur'an, 5/236-241; Dâru İhyâi't-Türâs, Beyrut-Lübnan, 1405/1984; el-Herâsî (İmâmüddin İbn Muhammed), Ahkâmu'l-Kur'an, 4/348, 349; Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut-Lübnan, 1. baskı, 1403/1982; İbn Arabî, (Ebû Bekr Muhammed İbn Abdullah), Ahkâmu'l-Kur'an, 3/1553, 1554; Dâru'l-Ma'rife, Beyrut-Lübnan, Tahkik: Ali el-Becâvî

"*Rasûl'un tebliğ ettiği bir şeriatının olması, Nebî'ye ise tebliğ etmediği bir şeriatın vahyedilmesi*" şeklindeki târifdir. Zîrâ, önceki târiflerin tafsilâtını mücmel bir şekilde ifâde eder. Buna göre Nübüvvet için sadece vahiy yeterli değildir. Vahyin bir şeri Allahu Teâlâ getirmesi şartı vardır. Zîrâ, ubûdiyet ancak bir şeriatle tahakkuk eder ki, Allah (c.c.) ubûdiyetin tahakkuku için Rasûller gönderip kitaplar indirmiştir.

Sonuç olarak ifâde etmek gerekirse, Nebî ile Rasûl arasında fark bulunduğunu kabul edenlere göre Nübüvvet umûmî, Risâlet ise husûsîdir. Aralarında umûmiyet ve husûsiyet farkı vardır. Bundan dolayı Nübüvvet'i olmayan Rasûl olamaz. Bu sebeple her Rasûl Nebî olduğu halde her Nebî Rasûl değildir²³⁵.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Nebîler'in ve Rasûller'in sonuncusudur. Bunu ifâde eden âyet-i kerîme²³⁶ ve hadîs-i şerîfler²³⁷ vardır.

Efendimiz'in (s.a.v.) Risâlet'in mührü olması, Nübüvvet'in de mührü olmasını gerektirir. Zîrâ nefy-i âmm (umûmî olumsuzluk) husûsî olanın da nefyini (olumsuzluğunu) gerektirir.

Netice olarak ifâde etmek gerekirse, Nübüvvet ile Risâlet arasında fark bulunduğunu kabul edenlere göre fark Nübüvvet'in umûmî, Risâlet'in ise husûsî olmasıdır. Buna göre Nübüvvet, Risâlet'ten öncedir ve asıldır. Zîrâ, Nübüvvet'siz Risâlet yoktur. Her Rasûl, Nebî'dir, ama her Nebî Rasûl değildir. Nübüvvet'in umûmî, Risâlet'in ise husûsî olmasından anlaşılması gereken de bu olmalıdır. Zîrâ birisi diğerinden bir cüz' olmaz ise, orada umum ve hususdan bahsetmek de mümkün değildir.

Nebî ile Rasûl arasını tefrikte ortaya konan en uygun tanım herkes tarafından kabul edilen ve mütekaddim'in kitaplarında da yaygın şekilde bulunan haliyle Nebî'nin, kendisine tebliğle emrolunmadığı bir şeriat sahibi olduğu; Rasûl'un ise, kendisine tebliğ ile emrolunduğu bir şeriat vahyedilen hür ve erkek bir kimse olmasıdır.

²³⁵ Umûmiyet ve husûsiyet için bkz. Beycûrî, *Cevheratu't-Tevhid* (Tuheftu'l-Mürîd), 8; İbn Neccâr (Allâme Muhammed İbn Ahmed İbn Abdulaziz İbn Ali el-Fetûhî el-Hanbelî, öl:972/1574), *Şerhu'l-Kevkebi'l-Münîr* (Muhtasârü't-Tahrîr ev el-Muhtebir el-Mühtekir Şerhu'l-Muhtasar fî Usûli'l-Fıkh), 1/71; Tahkîk: Dr. Muhammed Zehîlî ve Dr. Nezîh Hammâd, Ümmü'l-Kurâ Üniversitesi Kültür Merkezi Yayınları, Dâru'l-Fıkr, 1400/1980; İbn Teymiye (Ahmed İbn Abdulhalim), el-İman el-Mektebu'l-İslâmî, 1381/1961

²³⁶ *Ahzâb Süresi*, 4

²³⁷ Ahmed İbn Sa'd İbn Hamdân el-Ğâmîdî, *Akîdetü Hatmu'n-Nübüvveti'l-Muhammediyye*, 30-50; 1. baskı, 1405/1985

KADININ PEYGAMBERLİĞİ

Peygamber'in insan oluşu hakkında²³⁸ hemfikir olan âlimler "*Kadının Peygamberliği*" konusunda yer yer farklı görüşler ileri sürmüşlerdir.

Aslında bu konudaki ihtilâf Nübüvvet ve Risâlet arasında fark bulunup-bulunmadığı meselesine dayanmaktadır. Nebî ile Rasûl arasında fark bulunduğunu kabul edenlerin en bâriz ihtilâf sebeplerinden biri "*Nübüvvet'in Sübûtu*" meselesidir. Mutlak vahyin hâsıl olmasıyla Nübüvvet'in sabit olduğunu kabul edenlere göre kadınlardan da Peygamber geldiğini kabul etmek gerekir.

Kadınlardan Peygamber olabileceğini kabul edip bu görüşü savunanların başında İbn Hazm²³⁹ gelir. Kendi döneminde Kurtuba'da insanlar bu konuda üç gruba ayrılmıştır. Birinci grup kesin olarak kadınlardan Peygamber gelmesini kabul etmez. İkinci grup bu görüşün bid'at olduğunu kabul eder. Üçüncü grup ise bu konuda görüş belirtmez.

İmam Ebu'l-Hasan el-Eşârî'nin de kadınlardan Peygamber geleceğini kabul ettiği nakledilse de²⁴⁰ bunu bizzat kendi eserlerinde bulmak (en azından benim için) mümkün olamamıştır. Ayrıca İbn Kesîr tefsirinde bu konuda ondan tam tersi bir görüş bile nakletmektedir²⁴¹.

İmam Kurtubî de kadınlardan Peygamber geldiğini kabul ederek Hz. Meryem'in Peygamber olduğunu ispata çalışır²⁴².

Beycûrî, Hz. Meryem'e ilâve olarak Fir'avn'ın hanımı Asiye, Hz. Havva, Hz. Mûsâ'nın annesi Sâra ve Hz. Hâcer'in de Peygamber olduğunu kabul eder ki, böylece Peygamber olduğu kabul edilen

²³⁸ *Bakara Sûresi*, 151; *Âl-i imrân Sûresi*, 164; *Hacc Sûresi*, 75; *Kehf Sûresi*, 110; *Fussilet Sûresi*, 6; *İsrâ Sûresi*, 90-95; *Hûd Sûresi*, 27; *Furkân Sûresi*, 7; *Mû'minûn Sûresi*, 33

²³⁹ İbn Hazm (Ebû Muhammed Ali İbn Ahmed İbn Saîd İbn Hazm), *el-Fasl fi'l-Milel ve'l-Ehvâi Ve'n-Nihal*, 5/119; Tahkîk: Dr. Muhammed İbrahim Nasr ve Dr. Abdurrahman Umeyra, Mektebetü Ukâz, 1. baskı, 1402/1981

²⁴⁰ İbn Hacer (İmam Ahmed İbn Ali İbn Hacer el-Askalânî), *Fethu'l-Bârî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî*, 6/471, 473, Tashîh: Şeyh Abdulazîz Bâz, Dâru'l-Fikr; es-Sefârîni (Muhammed İbn Ahmed İbn Sâlim), *Levâmiu'l-Envâr el-Behiyye ve Sevâtui'l-Esrâr el-Eseriyye li-Şerhi'd-Dürrati'l-Mudiyye fi Akdi'l-firkati'l-Mardiyye*, 2/266, *Menşûrâtu Müessesetü'l-Hâfîkine*, Dimâşk, 2. baskı, 1402/1981

²⁴¹ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm*, 4/346

²⁴² Kurtubî (Muhammed İbn Ahmed el-Ensârî), *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân*, 4/83, 84, 88, Matbaatu Dâru'l-Kütübî'l-Misriyye, 1373/1953

kadınların sayısı 6'ya (altı) çıkmış olur²⁴³.

Ayrıca bazı fakîhlerin de bu kanâatı paylaştıkları nakledilmektedir²⁴⁴.

Kadının Peygamberliği konusunda en önde görünen bir sîmâ olarak İbn Hazm, Nübüvvet için zarûrî ilim veren vahyin husûlünü yeterli görür. Allahu Teâlâ'nın Kur'ân-ı Kerîm'de bildirdiğine göre, Allah (c.c.) meleklerini bazı kadınlara göndermiş ve onlara bu yolla vahyederek çeşitli konularda haberler ve bilgiler vermiştir. Bu da onların Peygamber olarak kabul edilmeleri için yeterli bir delildir²⁴⁵.

İbn Hazm ve Kurtubî'nin delil olarak gösterdikleri âyet-i kerîmelerden bazılarını burada zikredebiliriz.

1- Allahu teâlâ Hz. İbrâhim'in hanımı için *"Bu arada (İbrâhim'in) ayakta duran karısı gülünce 'O'na İshâk'ı, ardından Ya'kûb'u müjdelerez' dediler. O, 'Vay başıma gelenlere! Ben bir kocakarı, kocam da ihtiyar olmuşken nasıl doğurabilirim. Doğrusu bu şaşılacak bir şey.' dedi. Onlar (melekler) 'Ey evin hanımı, Allah'ın rahmeti ve bereketi üzerinize olmuşken Allah'ın işine nasıl şaşarsın? O (Allah) övülmeye lâyık, yücelerin yücesidir.' dediler."*²⁴⁶ buyurmaktadır.

İbn Hazm'a göre melekler Hz. İbrâhim'in hanımı (Hz. İshâk ve Hz. Ya'kûb'un annesi) ile konuşmuşlardır. Meleklerin bu konuşması kesinlikle onların Nebî olmayan birisiyle konuşması değildir. Onlar ancak Nebî olan birine hitâb etmişlerdir²⁴⁷.

2- Hz. Meryem hakkında Cenâb-ı Hakk şöyle buyurur: *"Melekler şöyle demişti: 'Ey Meryem! Allah seni seçip temizledi. Alemlerin kadınlarından seni üstün tuttu. 'Ey Meryem, Rabb'ine gönülden boyun eğ, secde et, rûkû edenlerle birlikte rûkû et."*²⁴⁸ *"Melekler demişti ki: 'Ey Meryem! Allah sana, kendinden bir sözü (kelime), adı Meryem oğlu İsa olan Mesih'i, dünya ve ahirette şerefli ve Allah'a yakın kılınanlardan olarak müjdeler. İnsanlarla beşikte iken de, yetişkin iken de konuşacaktır ve O, iyilerdendir.' Meryem: 'Rabbim!*

²⁴³ Beycûrî, Şerhu Cevherâtü't-Tevhîd (Tufetü'l-Mürîd), 8

²⁴⁴ İbn Hacer, Fethu'l-Bârî, 6/471, 473; Âlûsî, Râhu'l-Meânî, 14/147

²⁴⁵ İbn Hazm (Ebû Muhammed Ali İbn Ahmed İbn Saîd), el-Fasl, 5/120; el-Usûl ve'l-Furû', 2/275, 276; Tahkîk: Dr. Muhammed Âtûf el-İrâkî ve arkadaşları, 1. baskı, Mısır, 1978

²⁴⁶ Hüd Sûresi, 71-73

²⁴⁷ İbn Hazm, el-Fasl, 5/120

²⁴⁸ Âl-i İmrân Sûresi, 42, 43

Bana bir insan dokunmamışken nasıl çocuğum olabilir?' demişti. Melekler şöyle dediler: 'Allah dilediğini böylece yaratır. Bir işin olmasını dilerse ona 'Ol' der ve olur.'"²⁴⁹ "Kitapta Meryem'i de an. O ailesinden ayrılarak doğu yönünde bir yere çekilmişti. Sonra insanlardan gizlenmek için bir perde germişti. Cebrâil'i göndermiştik de ona tam bir insan olarak görünmüştü. Meryem: 'Eğer Allah'dan sakınan bir kimse isen senden Rahman'a sığınırım.' dedi. Cebrâil: 'Ben temiz bir oğlan bağışlamak için, Rabb'nin sana gönderdiği elçiden başkası değilim.' dedi. Meryem: 'Bana bir insan temas etmemişken, ben kötü bir kadın da olmadığım halde nasıl oğlum olabilir?' dedi. Cebrâil: 'Bu böyledir. Çünkü Rabb'in, 'Bu bana kolaydır. Onu insanlar için bir mu'cize ve katımızdan da bir rahmet bulacağız. Hem bu önceden kararlaştırılmış bir iştir.'"²⁵⁰

Geçen âyet-i kerîmelerde Cenâb-ı Hakk Hz. Cebrâil'i Hz. Meryem'e gönderdiğini Hz. Cebrâil'in ve meleklerin ona hitâb ettiklerini haber vermektedir.

Bütün bunlar İbn Hazm'a göre sahih bir vahiyle hâsıl olmuş sahih bir Nübüvvet ve Allah'dan ona verilmiş bir Risâlet'tir.²⁵¹

3- Cenâb-ı Hakk Kur'ân-ı Kerîm'de "İşte onlar, Adem'in ve Nûh'la beraber taşıdıklarınızın soyundan, İbrâhim ve İsrâil'in soyundan ve seçip doğru yola ulaştırdığımız Allah'ın kendilerine nimet verdiği Peygamberler'dendir. Rahmân'ın âyetleri onlara okunduğu zaman ağlayarak secdeye kapanırlar."²⁵² buyurmaktadır.

İbn Hazm'a göre âyet-i kerîmedeki "onlar"-(اولئك) ile işaret edilenler Nebîler'dir. Hz. Meryem de bu hitâbın içindedir. Zirâ Kur'ân-ı Kerîm'de Hz. İbrâhim²⁵³, Hz. İdris²⁵⁴ ve Hz. Yûsuf²⁵⁵ Cenâb-ı Hakk "Siddîk" olarak vâsfettiği gibi Hz. Meryem'i de "Siddîka" olmakla vâsfetmektedir²⁵⁶. Onlar bu vasıflarıyla Nebî ve Rasûl olduklarına göre

²⁴⁹ Âl-i İmrân Sûresi, 45-47

²⁵⁰ Meryem Sûresi, 16-21

²⁵¹ İbn Hazm, el-Fasl, 5/120; Kurtubî, el-Câmi li-Ahkâmî'l-Kur'ân, 4/83, 84, 88

²⁵² Meryem Sûresi, 58

²⁵³ Meryem Sûresi, 41

²⁵⁴ Meryem Sûresi, 56

²⁵⁵ Yûsuf Sûresi, 46

²⁵⁶ Mâide Sûresi, 75

H. Meryem de öyledir. Bu çok açık bir durumdur²⁵⁷.

4- Hz. Mûsâ'nın annesi hakkında Cenâb-ı Hakk "*Mûsâ'nın annesine: 'Çocuğu emzir, başına gelecekten korktuğun zaman onu suya bırak, korkma, üzülme. Biz şüphesiz onu sana döndüreceğiz ve Peygamber yapacağız.'*" ²⁵⁸ buyurmaktadır.

İbn Hazm'a göre Hz. Mûsâ'nın annesine gelen bu vahiy, oğlu İsmâil'i kesme mevzûunda Hz. İbrâhim'in gördüğü rüya gibidir. Yani Hz. İbrâhim'e rüyasında nasıl oğlu İsmâil'i boğazlaması emredilmişse (vahyedilmişse) Hz. Mûsâ'nın annesine de bu şekilde vahyedilmiştir. Bu da onun Nübüvvet'ine işaret eder²⁵⁹.

5- Buhârî'nin Ebû Mûsâ'dan rivayet ettiği hadîs-i şerifte Peygamber Efendimiz (s.a.v.) "*Erkeklerden çoğu kemâle erdi, halbûki kadınlardan sadece Fir'avn'ın karısı Asiye ile İmrân'ın kızı Meryem'den başka hiç biri kemâle ermemiştir.*"²⁶⁰ buyurmuştur.

İbn Hazm bu hadîs-i şerifin Hz. Asiye ile Hz. Meryem'in Nübüvvet'ine, delil olduğu kanâatındadır. Çünkü kemâl yüksek bir makamdır ve hadîs-i şerifte bu kemâl ancak bazı Rasûller'e nisbet edilmiştir ve onlara nisbetle diğer insanlar noksandırlar. Onlar için Allahu Teâlâ "*O Peygamberler'in bir kısmını diğerlerinden üstün kıldık.*"²⁶¹ buyurmaktadır. Kâmil olana kendi cinsinden kimse ulaşamaz. Bunlar erkeklerden; Allah'ın, derecelerini yükselttiği Rasûller'dir.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in Hz. meryem ile Fir'avn'ın hanımını tahsîsi, onların kendilerine Nübüvvet verilen diğer kadınlardan daha üstün olduğunu gösterir. Bu hadîs-i şerif bu iki kadının kemâl noktasında bütün diğer kadınlardan daha mükemmel olduğuna delâlet eder²⁶².

²⁵⁷ İbn Hazm, *el-Fasl*, 5/121; *el-Usûl ve'l-Furû*, 2/276

²⁵⁸ *Kasas Sûresi*, 7

²⁵⁹ İbn Hazm, *el-Fasl*, 5/120, 121

²⁶⁰ Buhârî, *Sahîh*, *Kitâbu'l-Enbiyâ*, 4/192, 200, *Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî*, Beyrut-Lübnan, Müslim, *Sahîh*, *Kitâbu fedâilî's-Sahâbe*, 4/1886, *Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî*, Beyrut-Lübnan, 1. baskı, 1375/1955; Tirmizî (Muhammed İbn İsa İbn Sevrâ), *Sünen*, *Kitâbu'l-Et'ime*, 4/275, Tahkik: Ahmed Muhammed Şâkir, *Dâru İhyâi't-Türâs*, Tarihsiz; İbn Mâce (Muhammed İbn Yezîd el-Kazvîni), *Sünen*, *Kitâbu'l-Et'ime*, 2/1091, Tahkik: Muhammed Fuad Abdulbâki, *el-Mektebetü'l-İlmiyye*, Beyrut-Lübnan, Tarihsiz, Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, 4/396, 409; *el-Mektebetü'l-İslâmîli't-Tibâati ve'n-Neşr*

²⁶¹ *Bakara Sûresi*, 253

²⁶² İbn Hazm, *el-Fasl*, 5/121; Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmî'l-Kur'âni'l-Kerîm*, 4/83

Kadınlardan Peygamber gönderildiğini kabul edenlerin delilleri kısaca bu şekilde özetlenebilir. Görüldüğü gibi, delillerin şu iki noktada odaklaştığı görülür.

1- Nübüvvet'in yakîn hâsıl eden mutlak vahiy ile gerçekleşmesi.

2- Bazı kadınların ancak Nebîler için sözkonusu olan mertebelere tahsisî.

Bazı kadınlara vahiy geldiği Kur'ân nassıyla sabit olsa bile Nübüvvet'in yakîn hâsıl eden vahye müstenîd olması meselesi -kesin bir delil olmadığı için- onların Nebî olduklarını göstermez. Zaten burada ihtilâf onlara vahyin gelip-gelmemesi meselesi de değildir. İhtilâfın sebebi, Nübüvvet'in sübûtu için salt vahyin şart koşulmasındadır. Halbuki, Nübüvvet'in sübûtu ve husûlü için, şer'iat (din ve şer'î hükümler) getiren bir vahiy şartı vardır.

Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bütün Nebîler'e doğruluklarına delâlet eden âyetlerin (delillerin) verildiğini bildirir²⁶³. Hiç bir Nebî bundan müstesna değildir. te'yîd edici deliller ancak ihtiyacı olana verilir. Nebîler'in buna ihtiyacı ise ancak davetini te'yîd etmek için olur. Buna göre her Nebî'nin mutlaka insanları davet edeceği bir mesajı vardır. Eğer öyle olmasaydı onlara te'yîd edici âyetlerin (delillerin) verilmesi abes olurdu. Allah ise abes iş yapmaktan münezzehtir. Bundan anlaşılan da Nübüvvet'in şartı olan vahyin mutlaka bir mesaj (şer') etmesi ihtivâ etmesi husûsudur.

Bir başka hadîs-i şerifte Peygamber Efendimiz (s.a.v.) İsrâîl oğullarına peşi peşine Peygamber gönderildiğini beyân buyurur²⁶⁴. Kurtubî de Hz. Mûsâ ile Hz. İsa arasında 10 tane Rasûl ve Nebî'nin geçtiğini bildirir²⁶⁵. Bu Peygamberler'in hepsi insanları Hz. Mûsâ'nın şer'iatına ve Tevrat'ın ahkâmına²⁶⁶ çağırmışlardır. Hz. Mûsâ'nın şer'iatında, Hz. İsa (a.s.) ile cüz'î Nesh'ler dışında herhangi bir değişiklik olmamıştır²⁶⁷.

Kadınlardan Peygamber geldiğini kabul eden hiç kimse, kavimlerini

²⁶³ Buhârî, Sahîh, *Kitâbu fedâilî'l-Kur'an*, 6/224; Müslim, Sahîh, *Kitâbu'l-İmân*, 1/134; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, 2/341, 451

²⁶⁴ Buhârî, Sahîh, *Kitâbu'l-Enbiyâ*, 4/206; Müslim, Sahîh, *Kitâbu'l-İmâre*, 3/1471, 1472; İbn Mâce, Sünen, *Kitâbu'l-Cihâd*, 2/958, 959; Ahmed İbn Hanbel, 2/297

²⁶⁵ Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmî'l-Kur'an*, 2/506-643

²⁶⁶ Mâide Sûresi, 44

²⁶⁷ Âl-i İmrân Sûresi, 50

davet ettikleri bir mesajı te'yîd etmek üzere, onlara bir delil (bürhan, âyet) geldiğini gösteremeyecektir. Çünkü onlara vahyedilen şey kendi zatlarıyla ilgili hususlara dairdir. Doğruluğunu göstermek için kimse onlardan delil de istememiştir. Bu anlamda onlara gelen vahiy hadîs-i şeriflerde ifâde edilen Allah'ı rızası için kendisini ziyarete giden bir adam ile²⁶⁸ İsrâîl oğullarından Allah'ın imtihan ettiği 3 kişiye gelen vahiy²⁶⁹ gibidir. Bu kişilere melek gelip Allah'ın onlara melek vasıtasıyla hitâb etmesiyle onların Nebî olduklarını söyleyemediğimiz gibi, kendilerine vahiy gelen kadınların da Nebî olduklarını söyleyemeyiz. Zîrâ, bu kişilerle kadınlara gelen vahiy arasında hiç bir fark yoktur. Bunlara gelen vahiy, Nebîler'e gelen vahiyden sıfat olarak değilse bile vahyedilenin nev'i bakımından farklıdır. Çünkü Allah Adem oğullarından hiç bir kadına teşrî' vahyi (şerîat ihtivâ eden) göndermemiştir²⁷⁰.

Vahiy dışında, Hz. Meryem ve Asiye'nin Nübüvvetleri hakkında ortaya konulan onların derecelerinin yüksekliği gibi delillerinin muhtevâsına baktığımız zaman öyle bir netice çıkarmak mümkün değildir.

Bu konuda delil olarak gösterilen âyet-i kerîmede²⁷¹ geçen Hz. Adem'in zürriyetinden kendilerine Allah'ın nimet verdiği kişiler içinde Hz. Meryem'in de zikredildiğini kabul etmek Cumhur-u Mufessirîn'in görüşüne aykırıdır²⁷². Kadınların Nübüvvet'ini kabul eden Kurtubî dahi bu âyette Hz. Adem'in zürriyetiyle işaret edilenin Hz. İdris; Nûh ile gemide

²⁶⁸ Hadîs-i şerifte başka bir yerde bulunan din kardeşini ziyaret için çıkan bir adama Allah'ın melek gönderip, onun vasıtasıyla ona hitâb ettiği anlatılır. (bkz. Ahmed İbn Hanbel, Müsned, 2/292, 408, 462, 482, 508, 15/44, Dâru'l-Meârif, Mısır, 1375/1956, Şerh ve fihrist, Ahmed Muhammed Şâkir)

²⁶⁹ Hadîs-i şerifte kel, kör ve abraş (cilt) hastalığına yakalanmış üç kişinin imtihanı ve bunların içinde kör olanın imtihanı kazanması, Allah'ın ona melek göndererek razı olduğunu bildirmesi anlatılır. (bkz. Buhârî, Sahîh, Kitâbu'l-Enbiyâ, 4/208, 209; Müslim, Sahîh, Kitâbu'z-Zühd, 4/2275, 2277, Hadis No: 10)

²⁷⁰ İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, 4/345

²⁷¹ Meryem Sûresi, 58

²⁷² Bağavî (Muhyî's-Sünne Ebu Muhammed el-Huseyn İbn Mesud), Tefsîru'l-Bağavî (Meâlimu't-Tenzîl), 5/239, 240, 1409/1988; Zemahşerî (Cârullah), Keşşâf, 2/414, 415; Ebu'l-ferec İbnü'l-Cevzî, Zâdu'l-Mâyesser, 5/244, Mektebetü'l-İslâmî, 4. baskı, 1407/1987; Râzî, et-Tefsîru'l-Kebîr, 212/233, 243; Kurtubî, el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'ân, 11/120; Beydâvî, Tefsîr, 6/166, 167; Ebu Hayyân, en-Nehru'l-Mâd Mine'l-Bahr, 6/198, 2. baskı, 1398/1978; İbn Kesîr, Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm, 5/237; es-Suyûtî (Abdurrahman Celâleddin), ed-Dürü'l-Mensûr fi't-Tefsîri'l-Me'sûr, 5/525; 1. baskı, 1403/1983; Hâşiyetü's-Şihâb ala'l-Beydâvî, 6/166, 167; Âlûsî, Râhu'l-Meânî, 16/107, 108

taşıdıklarımızla işaret olunanın Hz. İbrâhim; İbrâhim'in soyu ile kastolunanın İsmâil, İshak ve Ya'kûb; İsrâil'in soyu ile işaret olunanın Mûsâ, Hârûn, Zekerîyyâ ve Yahya (Aleyhimüsselâm) olduğunu kaydeder²⁷³. Eğer âyet-i kerîmede Hz. Meryem'in Nübüvvet'ine delâlet eden bir söz veya bir te'yîd bulunsaydı İmam Kurtubî daha önce geçen bu mevzûdaki kanâatını²⁷⁴ pekiştirmek için bunu mutlaka değerlendirdi.

İbn Hazm'ın Nebîler'in temel sıfatlarından olduğu için Hz. Meryem'in siddîkiyetini Peygamber'liğine delil olarak göstermesi de bu mevzûda ciddi bir delil olarak kabul edilemez. Zîrâ, Allahu Teâlâ Nebî olmadıkları halde mü'minleri de siddîkiyetle vafeder²⁷⁵. Eğer Hz. Meryem gerçekten bir Nebî olsaydı Allahu Teâlâ onun siddîk oluşunu "*teşrîf ve i'zâm*" makamında zikrederdi. Allah, en şerefli makam olan siddîkiyetinden dolayı onu âlemlerin kadınları içinden seçmiştir²⁷⁶. Halbûki Nübüvvet makamının siddîkiyet makamından daha üstün olduğu bilinen bir husustur. Siddîkiyet makamı Allahu Teâlâ'nın bazı Peygamberler'ini vafetmek için kullandığı üstün bir mertebedir. Fakat Peygamber olmayanları da Allah siddîkiyetle vafettiği gibi²⁷⁷ Peygamber Efendimiz (s.a.v.) de Hz. Ebû Bekir'i bu sıfatla vafetmiştir²⁷⁸. Buradan da anlaşılacağı gibi siddîkiyet Nübüvvet'ten daha umûmîdir. Yani her Nebî siddîktir, ama her siddîk Nebî değildir. Umûmî olanın ispatı, husûsî olanın ispatı demek olmadığından Hz. Meryem'in siddîk olması aynı zamanda Nebî olması anlamına gelmez.

Hadîs-i şerifte ifâde edilen²⁷⁹ Hz. Meryem ile Hz. Asiye'nin kemâle ermesinden onların Nebî oldukları hükmünü çıkarmak da mümkün değildir. Zîrâ, kemâl ile kastolunan mânâ Nübüvvet değildir. Çünkü Peygamber Efendimiz (s.a.v.) diğer bazı hadîs-i şeriflerinde "*kemâl*"ın "*akıl*" ve "*dîn*" olduğuna da işaret eder²⁸⁰.

²⁷³ Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'an*, 1/120

²⁷⁴ Kurtubî, *el-Câmiu li-Ahkâmi'l-Kur'an*, 4/83

²⁷⁵ *Hadîd Sûresi*, 19; *Nisâ Sûresi*, 69

²⁷⁶ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, 4/346

²⁷⁷ *Hadîd Sûresi*, 19; *Nisâ Sûresi*, 69

²⁷⁸ Ebû Dâvud, *Sünen*, Bâbu fi'l-Hulefâ, 4/211, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut-Lübnan; Tirmizî, *Sünen*, *Kitâbu'l-Menâkıb*, 5/651; İbn Mâce, *Sünen*, *Mukaddime*, 1/48

²⁷⁹ 23 Numaralı dipnot'a bkz.

²⁸⁰ Buhârî, *Sahîh*, *Kitâbu'z-Zekât*, 2/149; Müslim, *Sahîh*, *Kitâbu'l-İmân*, 1/86; Ebû Dâvud, *Sünen*, 4/219, 220; Tirmizî, *Sünen*, *Kitâbu'l-İmân*, 5/10; İbn Mâce, *Sünen*, *Kitâbu'l-Fiten*, 2/1326, 1327; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, 2/66, 67, 373, 374

Öyle ise burada "*kemâl*"den maksat "*beşerî kemâl*"dir. Halbûki İbn Hazm bunu Nübüvvet'le yorumlamaktadır. Nübüvvet ise, dünyevî bir kemâl olarak değerlendirilemez. Kaldığı başka bir hadîs-i şerifte kemâle ermiş kadınlara Hz. Hatice ile Hz. Fatıma'yı da ilâve eder²⁸¹. Bu hadîs-i şerif gözönünde bulundurulduğu taktirde mezkûr hadisteki kemâlin Nübüvvet olduğunu kabul etmek mümkün değildir. Hz. Hatice ile Hz. Fatıma'nın Nebî olmadıkları kesindir. Eğer Hz. Meryem ile Hz. Asiye Nebî olsalardı Hz. Hatice ile Hz. Fatıma'nın onlarla müsâvâtı mümkün olamazdı.

Bir hadîs-i şerifte Efendimiz (s.a.v.) Hz. Meryem ile Hz. Hatice'yi kadınların en hayırlısı olmakla vassfederken²⁸², bir diğer hadîs-i şerifte âlemin kadınları olarak Hz. Meryem, Hz. Hatice, Hz. Fatıma ve Fir'avn'ın hanımı Hz. Asiye nazara verilir²⁸³.

Buraya kadar olan kısımlardan kadınlardan Peygamber olduğunu kabul edenler ile delillerini kısaca gördük ve büyük bir iddiânın ispatı için delillerinin yeterli olmadığını göstermeye çalıştık.

Şimdi de kadınlardan Peygamber olmadığını gösteren delilleri görelim.

1- Cenâb-ı Hakk Kur'ân-ı Kerîm'de "*Ancak erkekler, kadınlara göre bir derece üstünlüğe sahiptirler.*"²⁸⁴ buyurur. Ayet-i kerîmede erkeğin kadınlar üzerine üstün olduğu beyân olunmuştur. Çünkü onlar kadınların işlerine nezaret etmekte ve onları korumaktadırlar. Aklının olgunluğu ve bedenlerinin kuvvetiyle erkekler kadınlardan temâyüz etmişlerdir²⁸⁵.

²⁸¹ İbnu'l-Esîr el-Cezerî (Ebu's-Sâadet el-Mübârek İbn Muhammed, öl:606/1209), *Câmiu'l-Usûl fî Ehâdîsi'r-Rasûl*, 9/124, 125, Mektebetü Dâru'l-Beyân, 1392/1972; İbn Teymiyye, *Minhâcû's-Sünne en-Nebeviyye*, 5/28, 1. baskı, 1406/1986; *Mecmûatu'l-Fetâvâ*, 4/395, 396; İbn Hacer Askalânî, *Fethu'l-Bârî*, 6/447.

²⁸² Buhârî, *Sahîh*, *Kitâbu'l-Enbiyâ*, 4/200, 5/47; Müslim, *Sahîh*, *Kitâbu fedâili's-Sahâbe*, 4/1886; Tirmizî, *Sünen*, *Kitâbu'l-Menâkıb*, 5/702, 703; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, 2/802, 855; İbnu'l-Esîr, *Câmiu'l-Usûl*, 9/124.

²⁸³ Tirmizî, *Sünen*, *Kitâbu'l-Menâkıb*, 5/703; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, 3/135, 2/755; Hâkim, *Müstedrek*, *Kitâbu Ma'rifeti's-Sahâbe*, 3/157, 158, Beyrut-Lübnan.

²⁸⁴ *Bakara Sûresi*, 228.

²⁸⁵ Râgıb el-İsfahânî (Ebu'l-Kasım el-Hüseyn İbn Muhammed), *el-Müfredât fî Ğaribi'l-Kur'ân*, 167; Beydâvî, *Tefsîr*, 2/313 (Hâşiyetü's-Şihâb ile birlikte basılan nüsha), Tahkik:Muhammed es-Seyyid Kilânî; Dâru'l-ma'rife, Beyrut-Lübnan; es-Semîn (Şihâbüddin Ahmed İbn Yûsuf İbn Muhammed İbn Mes'ûd İbn İbrahim el-

Ayetin tefsirinde kadınların Peygamberliğinin mümkün olmadığı te'yîd olunmaktadır²⁸⁶. Çünkü Nübüvvet şerefine nâil olan birinin, konumu düşük olan birinden seçilmesi doğru değildir. Zîrâ Nebîler, akıl yönünden insanların en kâmilî, hissî ve mânevî meşakkatlere tahammülde en güçlü kişilerdir.

2- Cenâb-Hakk başka bir âyet-i kerîmede "*Allah'ın insanlardan bir kısmını diğerlerine üstün kılması sebebiyle ve mallarından harcama yaptıkları için erkekler kadınlar üzerinde yönetici ve koruyucudurlar.*"²⁸⁷ buyurur. Ayet-i kerîmede Allahu Teâlâ erkeğin kavvâm (yönetici, koruyucu) olduğunu beyân buyurmuştur. Çünkü, aklın kemâlî, işleri hüsn-ü tedbir (güzel idare) ve zorluklara karşı kudret gibi hususlarda erkekler, erkeklikleriyle temâyüz etmişlerdir.

Ayet-i kerîmeyi tefsir ederken İbn Kesîr, erkeğin, kadın üzerinde kayyım (yani onun reisi, büyüğü) ve üzerinde hâkim olduğunu belirtir. İbn Kesîr'e göre bunun sebebi erkeklerin kadınlardan daha faziletli olmalarıdır. Ona göre erkek kadından daha hayırlıdır ve bu sebeple Nübüvvet erkeklere has kılınmıştır²⁸⁸.

Bu delil de birincisi gibi, kadının Nübüvvet'ini nefyeder. Çünkü kadın hissî ve mânevî olarak noksandır ve Peygamber'liğin meşakkatlerine göğüs gerebilecek durumda değildir. Herkes imkânı nisbetinde mükellef olacağına göre kadının böyle bir vazife ile mükellefiyeti hikmet-i ilâhiyeye uygun değildir.

3- Peygamber Efendimiz (s.a.v.) bir hadîs-i şeriflerinde kadının eğe kemiğinden yaratıldığını; düzeltilmeye çalışıldığı zaman kırılacağını, kendi haline bırakılınca da eğri kalacağını²⁸⁹; diğer bir hadîs-i şeriflerinde ise, İran'daki kistrâ'nın kızı ile ilgili olarak "*İdarecileri kadın olan bir topluluğun (kavim) iflâh olmayacağını*" ifâde buyurur²⁹⁰.

Halebî eş-Şâfiî); *Umdetü'l-Huffâz*, 174, Tahkîk: Mahmud Muhammed es-Seyyid ed-Dağîm, 1. baskı, 1407/1987

²⁸⁶ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, 1/398; Âlûsî, *Rûhu'l-Meânî*, 2/135

²⁸⁷ *Nisâ Sûresi*, 34

²⁸⁸ İbn Kesîr, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*, 2/256; Bağavî *Tefsîr* (Meâlimu't-Tenzîl), 2/207; İbnu'l-Cevzî, *Zâdu'l-Müeyesser*, 2/74; es-Semîn, *Umdetu'l-Huffâz*, 473

²⁸⁹ Buhârî, *Sahîh, Kitâbu'l-Enbiyâ*, 4/161; Müslim, *Sahîh, Kitâbu'r-Radâ*, 2/1090, 1091; Dârimî, *Sünen, Kitâbu'n-Nikâh*, 2/148; Tirmizî, *Sünen, Kitâbu't-Talak*, 3/493, 494; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, 2/428, 449, 497, 530, 6/279

²⁹⁰ Buhârî, *Sahîh, Kitâbu'l-Fiten*, 9/70; *Kitâbu'l-Meğâzi*, 6/10; Tirmizî, *Sünen, Kitâbu'l-Fiten*, 4/527, 528; Nesâî, *Sünen, Kitâbu Âdâbi'l-Kudât*, 8/226; Ahmed

Hadîs-i şeriflerle Efendimiz (s.a.v.) kadının düzelmeye kabiliyeti olmayacak şekilde fitraten eğri yaratıldığını ifâdeyle, onun akılda, sabırda ve tahammüldeki noksanlığına işaret etmiştir. Kadın bu durumuyla velâyet'ten çok daha özel bir durum arzeden Nübüvvet vazifesini ifâ edemeyecektir. Durumu itibariyle böyle bir mükellefitle sorumlu da tutulamayacaktır.

4- Buhârî'nin rivayet ettiği bir hadîs-i şerifte Efendimiz (s.a.v.) kadınların en hayırlısının Hz. Meryem ile Hz. Hatice olduğunu ifâde ederken²⁹¹, Ahmed İbn Hanbel'in rivayet ettiği bir hadîs-i şerifte ise "*Cennet kadınlarının en faziletliyelerinin Hz. Meryem, Hz. Hatice, Hz. Fatıma ve Sâriye*" olduğuna işaret buyurmuşlardır²⁹².

Hayırda ve fazilette müsâvî oldukları bildirilen bu kadınlardan Hz. Hatice ve Hz. Fatıma'nın Peygamber olmadıkları kesin olarak bilinmektedir. Kadınlardan Peygamber geldiğini kabul edenlere göre Hz. Meryem'in Peygamber'liğinde ihtilâf yoktur. Hz. Asiye'yi ise bazıları Nebî olarak kabul etmişlerdir. Hz. Sâra, Hz. Mûsâ'nın annesi ve diğerleri hadîs-i şerifteki Cennet kadınlarının en faziletli olanları arasında sayılmamışlardır.

5-Ahmed İbn Hanbel'in Huzeyfe İbnu'l-Yemân'dan (r.a.) rivayet ettiği hadîs-i şerifte Peygamber Efendimiz (s.a.v.) Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'in Cennet gençlerinin; Hz. Fatıma'nın da Cennet kadınlarının efendisi (seyyide) olduğunu beyân buyurmuşlardır²⁹³.

Bu hadîs-i şerifte Hz. Fatıma'nın Cennet kadınlarına siyâdet'inden (efendiliğinden) bahsedilmektedir. Bu, Allah yanında ona (ve tabîki Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'e) verilen mânevî bir rütbedir. Zîrâ siyâdet, Allah'ın seçmesiyle hâsıl olur. Allah, bununla onları tekrîm ve temyîz etmiştir.

Görüldüğü üzere Nübüvvet'in husûlü için mutlak vahyi yeterli görenlere göre Allah kadınlardan da (Hz. Meryem gibi) Peygamber

İbn Hanbel, *Müsned*, 5/50; Beyhakî, *Sünen*, 3/90, Matbaatu Meclisi Dâirati'l-Maârif el-Osmâniyye, Haydarâbâd, Hindistan, 1356/1937

²⁹¹ Buhârî, *Sahîh*, *Kitâbu'l-Enbiyâ*, 4/200; Müslim, *Sahîh*, *Kitâbu fedâili's-Sahâbe*, 4/1886; Tirmizî, *Sünen*, *Kitâbu'l-Menâkıb*, 5/702, 703; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, 2/802, 855

²⁹² Tirmizî, *Sünen*, *Kitâbu'l-Menâkıb*, 5/703; Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, 3/135, 2/755; Hâkim, *Müstedrek*, *Kitâbu Ma'rifeti's-Sahâbe*, 3/157, 158, Beyrut-Lübnan

²⁹³ Ahmed İbn Hanbel, *Müsned*, *Kitâbu fedâili's-Sahâbe*, 2/788; Tirmizî, *Sünen*, *Kitâbu'l-Menâkıb* 'l-Hasan ve Huseyn, 5/660, 661

göndermiştir. Fakat Cumhur'un re'yine göre, kişinin zâtına müteallik gelen vahiyler bir din (şer') değildir. Ancak olsa olsa beşaret, tevcîh ve benzeri bir şey olabilir.

Dolayısıyla bu vahyin kendisine geldiği kimse de sadece bu vahiy sebebiyle Nebî değildir. Kendisine vahiy geldiği kabul edilen kadınlara gelen vahiy bu türdendir ve bununla onları Nebî kabul etmek mümkün değildir.

Ama eğer bir din ve şeriat sahibi ümmet içinde olan birine, o din ile amel etmeyi te'kid eden, o dinin lüzûmunu ifâde eden insanları o din ve şeriate davet eden o dinin ilgili gerekleriyle vahiy gelirse, o kişi bu durumda Nebî'dir, fakat Rasûl değildir.

Eğer birine, bir şeriat gelir, içinde bulunduğu topluluk bir din ve şeriat üzere bulunmaz da, böylece bu vahiy onlara yeni ahkâm getirirse; yada bir din ve şeriat sahibi bir toplulukda bulunan birine o din ve şeriatı değiştiren, cüz'î ve küllî bir şekilde nesheden bir vahiy gelir ve kendisine vahiy gelen kişi o topluluğu bu dine ve şariate davet ve tebliğ ile emrolunursa, o kişi hem Nebî hem de Rasûl'dür.